

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

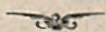
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

En gammel Lærers

Livserindringer.

Med vedføjede Slægtregistre over Familierne

Betz og Fosf

ved

F. C. A. Betz.

Trykt som Manuskript.

En gammel Lærers

Livserindringer.

Med vedføjede Slægtregistre over Familierne

Betz og Fosf

ved

F. C. A. Betz.

Trykt som Manuskript.

V. Thaning & Appel.
København.

Trykt i Lolland-Falsters Stifts-Tidende-s Bogtrykkeri
i Nykøbing F.

Livserindringer.

Jeg forudsætter, at de, der værdiges at læse disse Livserindringer, som ikke indeholde Beretning om mærkeligere Oplevelser, end det kan ventes, at en Landsbydegn har haft, ogsaa ville gøre sig bekendte med de Familieregistre, der supplerende slutte sig hertil, og hvortil jeg derfor ret hyppig vil henvise. Finder man — hvad jeg slet ikke anser for usandsynligt —, at det er ubeskedent af mig at fremsætte mine Livserindringer paa Tryk, da kan jeg til min Undskyldning kun anføre Opfordringer af mine Børn og af kære Elever og saa den Trang til Beskæftigelse, jeg folte i det Otium, min Afskedigelse har bragt mig. Ved at lade Bogen trykke som Manuskript har jeg villet betegne, at den kun er bestemt for dem, der paa en eller anden Maade ere traadte i nært Forhold til mig.

Barndomsaarene.

Jeg er født i Grevinge Præstegaard i Odsherred den 10de Oktober 1819 (Familje-Register Numer 1, 151, 14) og opholdt mig der indtil mit 4de Aar, da min Moder maatte drage ud af Præstegaarden med sine 4 mindste, umyndige Børn. Min ældste Broder, Holger, anbragtes hos Godsforvalter Hjort paa Selsogaard, mine to yngste Søkende tilligemed min Moder optoges i Huset hos min ugifte Morbroder Christian (Numer 152) paa Frederiksværk, og jeg blev af min Morbroder Laurits (Numer 38) ført til Holgershaab paa Falster til min Bedstemoder (Nr. 153), hvor jeg havde Ophold til mit 7de Aar. Fra mit Ophold der har jeg naturligvis kun faa, utydelige Erindringer, hvoriblandt, at min Moster, Hansine (Numer 155), lærte mig at kende Bogstaver, og at Strandrider — saaledes benævntes almindelig Strandkontrollør — Felsenthal, der havde Station paa Holgershaab, men senere døde som Toldkontrollør i Nysted, beskæftigede sig endel med mig. Gaarden ejedes den Gang af Dahlstrøm, der senere maatte gaa fra Gaarden og døde som Toldbetjent i Stubbekjøbing. Hans 2 Døttre, Nikoline og Sofie, bleve mine Løgesøstre. Sofie blev gift med Kordegn Ross i Maribo og blev Moder til nuværende Pastorinde Bachevold i Rubbelykke; Nikoline, der var svagelig, opholdt sig hos sin Søster i Maribo og efter dennes Død vistnok hos Bachevolds. Da jeg var 7 Aar, kom jeg hjem til min Moder, hos hvem jeg forblev indtil min Konfirmation. Hun boede den Gang paa Fredensborg til Leje hos »Ole Taffeldækker« og kæmpede haardt for Udkommet. Jeg mindes ganske tydeligt, hvorledes hun en Morgen tidlig kom op til os 3 Børn, der laa i een Seng paa Loftet — ikke et Loftskammer — og meddelte os, at hun nu havde besluttet at flytte til Ods-

herred, hvor hun ventede at finde et billigere Levested og nogen Støtte, dels hos Beboerne af Grevinge, dels hos Nabopræsterne, Voss i Asnæs og Götzsche i Faarevejle. — Voss skaffede hende ogsaa en tarvelig Lejlighed for en billig Penge i et Hus i Asnæs, og fra den Tid, vi boede der, har jeg nogle Erindringer, der have indpræget sig tydelig i min Huskommelse: En Vinter, da Lammefjorden var bedækket med Is, færdedes paa denne med en lille Slæde Præstens Son, Sophus Voss, min Broder Christian og jeg. Vi vilde ud til Ingeroen. Vi traf en Plet, hvor Aalestangere havde hugget Hul, men som nu var bedækket med ganske tynd Is; jeg blev snart greben af alle Drenges Lyst til at hugge Hul i Isen og forsøgte dette med en Kæp; men da jeg hvilede paa Kæppen, som hurtig slap gennem den tynde Is, styrtede jeg hovedkuls i Vaagen og sank til Eunds. Lige saa hastig det skete, lige saa hastig opkom den Tanke i mig, da jeg laa der paa Bunden: Hvor vil Moder nu sørge over din Død! Sophus Voss tabte rent Kontenancen, og siddende paa Slæden skraalede han højt, medens min Broder, den yngste af os tre, da han saa mig et Øjeblik komme op i Overfladen, greb min Haand og raabte: »Hold Mund, dit Fæ, og kom og hjælp mig!« Med forenede Kræfter fik de mig trukket op, og vi kom hjem, jeg med stivfrosne Klæder, just i den Stund, da Folk kom af Kirken, som laa paa vor Vej. Moder bragte mig til Sengs, lod mig drikke Hyldethe, og jeg havde ikke videre Men af det kolde Bad. Sophus Voss, der blev uddannet til Landmand, har jeg senere i Livet truffet nogle Gange, først da han i København en Tid gik paa Veterinærskolen, senere som Gjæstgiver i Holbæk, og sidst have vi brevvekslet, da han en Tid var Bestyrer af en Fattigaard i Viby. Om og hvor han nu lever, ved jeg ikke — Medens vi boede i Asnæs, fik jeg Koldfeber, som jeg i lang Tid plagedes af. At søge Doktorhjælp var der ikke Raad til, og det brugtes heller ikke meget i de Tider, men de Hjemmemidler, der benyttedes, vare mere radikale end virksomme: Naar Feberen begyndte at indfinde sig, skulde En tage Patienten ved Haanden og løbe med ham, indtil Kulden og med den Feberen forsvandt. Denne Kur blev ogsaa af Moder forsøgt med mig, og jeg vil lade Enhver, der har lidt af Koldfeber, dømme om, hvor barbarisk den var. Den var

imidlertid lige saa virksom som den næste mildere Kur, der blev forsøgt: Naar Feberen meldte sig, skulde Patienten med et Baand i Haanden nærme sig et Hyldetræ og medens han bandt Baandet om Træet, fremsige følgende Vers:

«God Morgen, Hyld saa bolde,
Her binder jeg den Kolde,
Og den skal ryste Dig saalænge Verden staar,
Men aldrig mere jeg den Kolde faar.»

Omsider slap jeg Feberen; om den strænge Diæt, der den Gang paalagdes Feberpatienter (alle Mælkespiser vare forbudte), ogsaa mig, har bidraget dertil, skal jeg ikke kunne sige. Men hvad man nu end vil dømme om disse Kurmetoder, saa vare de dog langt uskyldigere end den, der blev anvendt paa mig, da jeg i Halvtredserne fik Koldfeber og nær havde tilsat Livet (hvorom senere).

Fra Asnæs blev jeg en Gang sendt til Vejlekroen, beliggende mellem denne By og Faarevejle, efter nogle Varer, hvoriblandt Brændevin. Paa Hjemvejen fik jeg Lyst til at smage paa denne og tog saa meget til mig, at jeg, uden at blive synderlig svimmel, dog blev meget syg deraf. Hjemkommen modtog Moder mig meget bekymret over min Tilstand og begyndte at afklæde mig for at bringe mig til Sengs. Men under Afklædningen kom jeg til at kaste op, og da Moders Lugtesans straks satte hende i Kundskab om Aarsagen til min Sygdom, kom hendes koleriske Foss'ske Temperament til et heftigt Udbrud, der bevirkede, at hun tildelte mig i min halv afklædte Tilstand en god Dragt Prygl, som sædvanlig ledsaget af den Yttring: »Saalænge Vorherre under mig en sund Arm, skal jeg ved Gud tugte Jer.« Min kjære Moders Hensigter vare de bedste, Midlet næppe altid det tjenligste.

I Asnæs blev jeg første Gang Vidne til en stor Ildebrand, idet 2 Gaarde i Byen brændte. Derom har jeg dog ikke videre at bemærke, men kun om den primitive Bygningsmaade, der anvendtes, da Gaardene igjen skulde opfores. Grundmur kendtes den Gang ikke for Bøndergarde, næppe Bindingsværk med murede Vægge, nej, disse bestode udelukkende af klinede Lervægge. Hertil behøvedes en vældig Lærælte, til hvis Behandling mødte fra hver Gaard et Par Heste, der redes rundt i Ælten; naar denne var tjenlig, be-

gyndte de fra hele Byen mødte Karle og Piger Kliningen, og Arbejdet sluttedes med et »Klinegilde«, hvor det gik muntert til.

Da Asnæs ligger midt imellem Grøvinge og Faarevejle i ca. $\frac{1}{2}$ Mils Afstand fra hvert af disse Nabosogne, gjorde Moder ofte Fodtoure med os Børn til Pastor Gotzehe i Faarevejle, men dog hyppigst til Grøvinge, hvor vi altid bleve venligt modtagne af Bønderne og beværtede med Mjød, som den Gang almindelig bryggedes i næsten hve. Bondegaard, og med Faaremælk, en fortræffelig Ret, som man gør Næse ad heri Stiftet, men som man i Odsherred, hvor Faarene altid malkedes en Tid efterat Lammene vare tagne fra dem for at sælges til Lammeprangerne, der i store Flokke lod dem drive til København, satte megen Pris paa. Og ligesom man nu til Dags sædvanlig i Bondegaardene beværter tilfældig tilkomne Gæster med Kaffe, blev der altid for saadanne Gæster fremsat Faaremælk, som man søbede til Smørrebød, vel ogsaa Æblegrød eller Boghvedegrød. Boghvede dyrkedes der i Egnen, og jo oftere Folkene i Hostens Tid fik Boghvedegrød og Faaremælk, jo bedre Madsted ansaas den Gaard for at være. Levemaaden hos Bønderne var i de Tider iøvrigt langt tarveligere end nu: Til Davre Melgrød af Rug- eller Bygmel — Hvedemel kendtes slet ikke paa Bondegaardene — hvortil Spegesild, som serveredes paa en Træbrikke; Smør eller Brændevin kom ikke paa Davrebordet, og til »halvgaaen Middag« en Rundtenom tørt Brød med et Stykke Ost til. Selv til de største Gilder beværtedes kun med grovtskaaren Smørrebød og til Middag med Risengrød og Klupfisk den første Dag og Øllegrød og Plukfisk anden Gildesdag.

Før jeg forlader Asnæs, skal jeg dog ofre nogle Ord paa Byens mest notable Personer: Præsten, Voss, og Degnen, Sørensen. Den første var noget af en Særling, havde bygget sig et Hus langt nede i Haven og isolerede sig der baade fra sin Familie, med hvem han kun kom sammen ved Middagsbordet, og sin Menighed. Fra Haven havde han en Laage til den umiddelbart tilstødende Kirkegaard, saa han fra sin Eremitbolig kunde komme til Kirken uden at vise sig paa Gaden. Om han var kerd, ved jeg ikke, men man saa ham altid spasere i Haven med en Bog i Haanden. — Degnen Sørensen havde ligesom hans Nabolærer, Benner i Faare-

vejle, faaet sin Uddannelse hos Herskabet paa Adellersborg. Hvor den ene nok havde været Kusk, den anden Tjener. Sorensen var gammel og havde en seminaristisk dannet Hjælpelærer, hos hvem jeg gik i Skole, men jeg har forresten ingen Erindringer fra min Skolegang der.

Det var vistnok i 1830, at Moder flyttede fra Asnæs til Kaarup i Faarevejle Sogn, hvor Göttsche hos Gaardmand Lars Larsen paa de særdeles gunstige Betingelser, som ere omtalte S. 2 under A. 1., havde skaffet hende Bolig. Faarevejle Sogn bestaar af et tildels meget bakket Terræn og grænser baade til Lammefjorden — nu udtorret — og Kattagattet. Kaarup bestod kun af to Gaarde og det Hus, Moder beboede, og som var bygget til Bolig for Lars Larsen, naar han engang gik paa Aftægt. Byen laa i en dyb Dal nedenfor Kaardalsbankerne, der i et Drag — en Bjærgkæde en miniature — under Navn af Bjærgene — af Almuen kaldet Beerne — strækker sig hen til Vejrhøjen og Byen Vindekilde, ikke langt fra Adellersborg — det gamle Dragsholm — hvor i sin Tid Marie Stuarts Gemal, Bothwell, sad fangen og døde i Fangenskab 1578. Han ligger begravet i Faarevejle Kirke, der ligger paa en Bakke lidt udenfor Byen. — Der var i mine Drengenaar god Kirkegang og i det Hele ikke lidt kirkelig Sans — om end af anden Art end Indremissions — i Faarevejle Sogn. Præsten, der af Alle tiltaltes Fa'er, stod i saadant patriarkalsk Forhold til Menigheden, som nu vistnok er ukjendt. Han katekiserede flittig i Kirken med Ungdommen om Søndagen, holdt bestandig i Fasten »Onsdagsprædiken«, læste med Konfirmander lige fra Pintse til Paaske og, hvad jeg tror var meget godt, holdt Skriftemaal om Fredagen med dem, der vare tegnede til Altergang om Søndagen. (Mon det ikke var heldigt, at der gaves Kommunikanterne en længere Tid til Selvprøvelse?) Degnen, Benner, holdt Hjælpelærer, men fungerede selv i Kirken — desværre! da han næsten ganske manglede Evne til at lede Kirkesangen. Naar han havde læst Korbønnen, sagde han altid paa sin Manér, hvad Salme, der skulde synges. Var dette f. Ex. Nr. 354, hed det: »Nu synges Salmen, som følger efter Nr. 354.« Folk, som ikke kjendte Degnens Talebrug, maatte naturligvis antage, at der mentes Nr. 355. Hvor megen Umage end Præsten efter Sigende gjorde

sig for at faa B. til at aflægge denne Uvane, strandede dog hans Bestræbelser paa Bs Stædighed i det Stykke; iøvrigt optraadte han altid som Præstens ydmyge Tjener, mødte altid Søndag Morgen i Præstens Dagligstue for at hente Salmenumrene, og Fru Götze modtog da gerne Haandkys af den gamle hvidhaarede Degn. — Vi kom meget sammen med Götzes Born, Line, Amalie og Vilhelm. Dotrene ere, saavidt jeg ved, forblevne ugifte; Sønnen Vilhelm, et rigtig godmodigt og rart Menneske, gik Kontorvejen og er landet som Justitsraad Götzsche, Klosterforstander i Roskilde, hvor jeg et Par Gange har besøgt ham og fundet ham som den samme rare Fyr, han var, da vi rede Kæpheste sammen i Faarevejle.

I den tæt ved Kaarup beliggende Ordrup Skole nøde vi Born en tarvelig Undervisning. Det var i den Tid, da den indbyrdes Undervisning ret flo erede, og det gik ud over mig, der stadig maatte fungere som »Hjælper« og »Bihjælper«. Forresten hævdede jeg mig bestandig øverste Plads i Skolen og tilkendtes ved en Eksamen en Præmie, bestaaende af »Vor Herres Jesu Christi Liv og Levnet«, af Skolekommissionen, Pastor Götze og Godsforvalter Lützhöft, paa tegnet: »Tilkendt Alfred Betz for udvist Flid i Skolen og sædelig Opførsel«, hvilken Bog jeg endnu besidder. Vi Drengene, min Broder Christian og jeg, besøgte i Ferien efter Indbydelse gerne Pastor, Consistorialraad Østergaard, Sognepræst for Oddens Menighed. Rejsen dertil foretog vi vandrede langs med Kattegats Kyst. Pastor Ø. var en gammel Ungkarl og beskæftigede sig gerne med os Drengene. Gudstjenesten i Kirken gik hele Aaret rundt meget regelmæssig saaledes, at Præsten prædikede hveranden Søndag og Degnen, Andresen, hveranden. Iøvrigt færdedes vi Drengene meget hos Bønderne i Kaarup, deltog i Arbejdet der, og jeg befandt mig saa vel derved, at dersom Valget af Livsstilling havde staaet til mig, da jeg blev konfirmeret, havde jeg helst taget Tjeneste hos Lars Larsen. Men der tilbragte jeg ogsaa mangan fornøjelig Time, ikke mindst, naar der var Gilde med Dans. Mere end to Musici brugtes aldrig, enten to Violiner eller én Violin og én Klarinet. Blandt de dengang brugelige Danse spillede især Reel og Menuet en Rolle; sidstnævnte, af Bønderne kaldet »Mollevit«, ndførtes af Bønderkonerne ofte med Gratie og af Bønderne med ret virkningsfulde

Tramp i Gulvet. Reel dansedes især af de Unge, naar Stemmningen nærmede sig Kaadhed. Ja, det var lykkelige Barndomsaar, jeg tilbragte i Faarevejle Sogn; jeg har siden aldrig set de kære Steder, men jeg haaber endnu, om Gud vil, ved Selvsyn at opfriske de kære Barndomsminder, endnu engang bestige Kaardalsbankerne og Vejrhojen. Min Broder har for nogle Aar siden besøgt de Egne; det faldt mig dengang, da jeg endnu var i Embede, ikke bekvemt at være med.

Ved Pintsetid 1832 begyndte jeg, skont kun godt 12½ Aar, at gaa til Præsten for at kunne blive konfirmeret til Paaske 1833. Det gjaldt jo om snarest mulig at lette min Moder Byrden af at underholde mig, og paa Ansøgning af Pastor G. fik jeg Alderdispensation, skont jeg kun var 13½ Aar gammel. G. kom imidlertid ikke til at konfirmere mig, da han blev syg; og da min Afrejse fra Hjemmet var planlagt og ikke godt kunde forandres, blev jeg konfirmeret i Vallekilde Kirke af Pastor Bonnevie. Morbroder Laurits i Skelskør havde skaffet mig Plads som Skriversvend paa Basnæs Godskontor; hans Vogn skulde hente mig i Løve Kro Dagen efter at jeg havde været til Alters. Udstyret med Klæder til Konfirmationen havde min Morbroder Christian paa Frederiksværk paataget sig, og pr. Baad blev jeg af nogle Fiskere sejlet dertil. Men nu opstod der for min Onkel den Vanskelighed, at han havde lagt sig ud med Byens fashionable Skræder, der ikke mere vilde sy for ham, saa Onkel maatte anmode en af sine Venner i Byen at gaa med mig til Skræderen og udgive mig for en Skægtning af sig. Fifftet lykkedes; den bedste Skræder syede min sorte Konfirmationsdragt, bestaaende af Livkjole, Vest og Benklæder, og en Skræder af anden Rang syede mig af min Onkels aflagte Klæder en Habit, indbefattende bl. a. en blaa Kjole med blanke Knapper. Saaledes udstyrede man i de Tider en Konfirmand, med Livkjole og opstaaende stive Flipper; en saadan paaklædt Mandsling vilde i vore Tider blive anset som en latterlig Fremtoning. Apropos de stive Flipper — som kun bares, naar jeg var i Søndagspuks — da havde jeg ikke megen Glæde af dem, thi ikke blot generede de mig ved at gnave mig i Ørene, men min Tante Frederikke (se Nr. 38) var ubarmhjertig nok til ved Middagsbordet at sige: »Naa, man ser paa dine Flipper, at det er Søndag i Dag«, og saa

ønskede jeg undselige Landsbydreng mig under Bordet af Skamfuldhed. Flipperne maatte derfor snart vige for nedfaldende Krave.

Ungdomsaarene.

Dagen efter, at jeg første Gang havde været til Alters, forlod jeg mit Barndomshjem i Kaarup, som jeg aldrig saa mere, da det kort efter blev opløst, idet min Moder fik anbragt mine 2 yngre Søsken i Pleje, for at hun selv kunde tage Tjeneste som Husbestyrerinde. Hun var træt af den bestandige Kamp for Udkommet, var desuden noget tilbøjelig til at trakte efter Forandringer i sin Stilling, hvilke ikke altid bleve Forbedringer. — Det blev bestemt, at den Vogn, som skulde køre mig til Løve Kro, hvor min Onkels Vogn skulde hente mig, skulde lægge Vejen over Jyderup, for at jeg kunde se og tale med min Fader, som den Gang var i Huset hos Skolelærer Petersen i denne By. Min Fader havde jeg ikke set, siden mit 4de Aar, havde slet ingen Erindring om ham og kunde naturligvis vel en halv Dags Ophold hos ham ikke komme i inderligt Forhold til ham, hverken denne Gang eller da jeg et Par Aar senere besøgte ham, da han var Pensionær hos Skolelæreren i Skorpinge i Slagelseegnen. Det var sidste Gang, jeg saae ham, der døde paa Antvorskov den 29de November 1846. Vogn fra Onkel bragte mig til hans Hjem i Skjelskor, og efter en Dags Ophold der kørte han mig til mit fremtidige Hjem, Herregården Basnæs, paa hvis Godskontor jeg var antaget. Jeg erindrer, at jeg paa Vejen dertil spurgte Onkel, hvem der nu skulde stoppe mine Strømper, og fik det Svar: »Det kan Du selv, min Dreng!« Heldigvis var jeg ikke ganske fremmed for det Arbejde saa lidt som for at vinde og tvinde Garn, som min altid virksomme og flittige Moder havde vænnet os Drengene til. Basnæs ejedes den Gang af Enkefru Justitsraadinde Fiedler og bestyredes af hendes Son, Cand. jur. H. V. Fiedler, der senere blev Birkedommer paa Holsteinborg Birk og tillige paa Grund af sin store Inter-

esse for Fiskeriet Fiskeridirektør. Godsforvalteren var en Jyde. Holme, og da han var ugift, spiste baade han og jeg til Middag ved Herskabets Bord, naar Gongonen, som vi kunde høre ogsaa ude i Markerne, kaldte os dertil; kold Mad blev bragt os paa Kontoret. Holme var forlovet og blev gift med Husjomfruen, en Datter af den indfødte Schweizer Jordy paa Tølløsegaard. Holme fungerede egentlig lige saa meget og med større Lyst som Avlsforvalter end som Godsforvalter. Ladefogden mødte hver Morgen paa Kontoret og gjorde Aftale med ham om Dagens Arbejde, og jeg blev meget hyppig brugt som Udrider i Guardens Ærinder, snart paa en Hest, som kaldtes Peder Olsen, snart, naar P. O. ikke var disponibel til mig, paa et Æsel, som ellers brugtes til at bære Valle fra Mejeriet til Svinestalden i to store Spande, anbragte hver i sin Ende af en Tverstang over Æslets Ryg. Jeg var naturligvis meget tilfreds med disse Rideture i Stedet for at være bundet til Skrivebordet og lod mig aldrig forstemme af Holmes mange Gange daglig i den jyske Dialekt gjentagne: »Strøb naa!« Basnæs dreves den Gang med fuldt Hoveri, og Tienden ydedes i Kærven. Det gav Anledning til mange ofte ilsomme Bud, som naar f. Eks. Parolen lød: »Nu skal hele Godset til Hove at køre ind!« Paa en saadan travl Høstdag var det min Bestilling at ride langs Vognrækkerne og passe paa, at Vognene ikke kørtes saa tæt sammen, at Hestene kunde æde af Forvognens Læs; jeg folte mig ikke lidt vigtig over det Tillidshverv og har vistnok ikke været ulig »den stumprumpede Skriverdreng«, der tiltalte Bonden med »Du«, som en af de gamle Bondevenners Veteraner (B. Christensen eller Drewsen) saa træffende skildrede i en Festtale, der begyndte med: »Sej Du, Peder Christensen!« Naar jeg enkelte Gange blev brugt som Tiendetæller, levede jeg hele Dagen paa Bondernes Kost og bødes bestandig Smørbrød med Faaremælk til, og man kunde heller ikke byde mig noget mere kærkomment. Jeg har ofte haft Lejlighed til i mit stille Sind at sammenligne Bondens Vilkaar og Levevis den Gang med Nutidens Bondes. Hvilken himmelvid Forskel! Gud ske Lov! maa man jo sige. Og dog, har jeg Uret, naar jeg fandt noget eget idyllisk i Bondelivet den Gang med dets tarvelige Levevis og nøjsomme Fordringer, som jeg savner i den nuværende Bondestands forfinede Sæder? Men billigvis maa det jo indrømmes, at denne

Bemærkning tildels finder Anvendelse baade paa Lærerstanden og Middelstanden i det Hele. Tidsaanden har fort det med sig, at det falder svært for mange at sætte Stævne efter Evtne — det ydre Skin skal bevares. Jeg har en Gang paa et Lærermøde dristet mig til at tale over Emnet: »God Lærerekonomi saavel i som uden for Skolen.« Biskop Sthyr, som var tilstede, takkede mig for Foredraget, men det vandt vist næppe ubetinget Bifald, frænkom der end ikke Modsigelse. — Trediverne vare temmelig ugunstige Aar for Bondestanden; og paa Basnæs viste det sig ved flere fæsteledige Gaarde, om end ikke saa mange som paa det nærliggende Borreby Gods, hvor selve Herskabet var saa fattigt, at det ikke altid formaaede om Foraaret at tilvejebringe det fornødne Sædekorn. Herskabet paa Basnæs havde det ogsaa smaat nok og trykkedes navnlig af Forpligtelsen til at udrede kongelige Skatter for dets Fæstebønder enten disse kunde betale eller ikke. — Imidlertid, jeg tilbragte et lykkeligt Aar paa Basnæs! Holme var god imod mig, jeg havde Lyst til Kontorarbejdet, og Friluftslivet paa Hesteryggen behagede mig meget. Nogle Aar efter, at jeg havde forladt Basnæs, bleve Gaardens Jorder delte ved Oprettelse af Avlsgaarden Transbygaard, som Holme fik i Forpagtning. En Son af ham har en Gang søgt Præstekaldet her i Idestrup.

Efter et Aars Ophold paa Basnæs kom jeg paa min Onkels Kontor i Skjelskør og fik der noget mere Øvelse i Kontorforretningerne, men befandt mig ikke der saa godt som paa Basnæs. Jeg havde vel nogen Adspredelse ved Omgangen med mine mange Kousiner, men deres Moder, min Tante Rikke, stod jeg mig ikke godt med, og i Efteraaret 1834 blev jeg saa forflyttet til Godskontoret paa Salto, hvilket var et af de Scheel-Plessenske Godser, min Onkel bestyrede som Godsinspektør. Hans tidligere Velvilje for mig havde tabt sig, hvilket vistnok var min egen Skyld, og efter Samraad med min Moder blev det bestemt, at jeg skulde anbringes ved Handelen, hvilken Livsstilling min Onkel havde faaet Forælskab for og derfor havde taget sin ældste Son fra Studeringerne og anbragt ham paa en Handelsskole. Han blev senere etableret i København som Grosserer Holger T. Foss (se Nr. 40). Man søgte altsaa Plads til mig som Handelslærling og fandt denne hos Urtekræmmer Brandt i København,

Nyhavn, Charlottenborgsiden, hos hvem jeg tingedes i Lære i August 1835 paa 5 Aar uden noget andet Vederlag end Kost og Logis. Haandværks- og Handelslaugene bestode den Gang endnu, og jeg blev altsaa hos Oldemanden indskreven som Lærling paa Lauget, samtidig med, at min Principal og jeg underskrev en Lærekontrakt, hvori han forpligtede sig til i de 5 Aar at uddanne mig til en »habil« Svend. Det var en stor og for mig følelig Forandring af Livsstilling, der nu indtraadte, og jeg sukkede daglig efter de drøje 5 lange Aars Udløb. Jeg kendte ikke et Menneske i den store By, var bunden til Disken fra Morgenen Kl. 6 til Kl. 11 Aften, ogsaa om Søndagen; thi vel bleve Dørene trukne til under Guds-tjenesten, men ikke anderledes lukkede, end at Folk kunde komme ind og handle; der blev kun passet paa, at ingen Politibetjent var i Nærheden. Der patrouillerede ikke den Gang som nu en Betjent i hver Gade. Kun een Gang i de 7—8 Aar, jeg var ved Handelen, bleve alle Handlende enige om at lukke; det var den Gang Kronprinsens (Fr. VII.s) anden Gemalinde, den mecklenborgske Prinsesse Charlotte Mariane, holdt sit Indtog, sejlede op igjennem Havnen til lige ud for Christiansborg Slot, hvor hun steg i Land.

Varme om Vinteren i Butiken keudtes den Gang ikke i nogen Urtebod, hvorfor jeg om Vinteren døjede meget af Kulde og Frost i Hænder og Fødder, daarlig forsynet med Klæder, som jeg var. Min Mad blev bragt mig ud paa Disken, og jeg nød aldrig en Mundfuld Mad i min Principals Stue, hvor jeg kun kom for at kalde ham ud, naar nogen vilde tale med ham. Af Foranførte skal man nu ikke slutte, at jeg var anbragt under en særlig haard og stræng Mand; det var han nu slet ikke, og mine Vilkaar vare ikke haardere end andre Lærlinges i samme Stilling, dog nok med den Forskel, at de fleste af dem havde Slægt og Bekendte i Byen, hvor de fandt noget Tilhold og Afveksling i det ensformige Butiksliv. Naar jeg en meget sjælden Gang fik Tilladelse til en hellig Eftermiddag at gaa ud, hvor skulde jeg saa gaa hen? Lommepege havde jeg ikke og maatte ifølge min Lærekontrakt ikke have. Min Spaseregang var mest ud til Toldboden eller Frederiksberg Have. En Gang en Sommerdag søgte jeg et Sted, hvor jeg kunde lægge mig og rigtig faa udsovet, hvad jeg aldrig fik hjemme; dette fandt

jeg ved at krybe over Hegnet paa østre Glacis (hvilket forresten var forbudt); der sov jeg til Aftenkølingen vækkede mig, og saa gik jeg hjem, vel tilfreds med Anvendelsen af denne Frieftermiddag. Efterhaanden som jeg blev ældre i Læren, indrømmedes der mig dog nogen mere Frihed, undertiden en hel Søndag, og min Principal gav mig undertiden en Lommeskilling. Derved blev jeg i Stand til en enkelt Gang at komme sammen med min Broder Christian, som gik i Helsingørs Latinskole. Vi satte hinanden Stævne i Hirschholm, hvortil vi hver havde tre Mil at gaa, men det generede os ikke, og et saadant Møde var en Festdag for mig. Da min Broder senere kom paa Jonstrup Seminarium, kunde vi hyppigere komme sammen; jeg gik gerne de 2 $\frac{1}{2}$ Mil dertil frem og tilbage paa en halv Dag, og jeg stiftede Bekjendtskab med mange Seminarister: Hvidberg, Blok, Christensen, Toxværd o. fl. Ved Frederik VI.s Begravelse i Begyndelsen af 1840 vare mange Seminarister come til København for at se Ligtøget ved Fakkelskin. Sammen med dem betragtede jeg dette paa Kongens Nytorv og fulgte dem derpaa hjem til Jonstrup, hvor jeg nød et Bæger Øl, gik ene hjem og lukkede Butiken op; saa havde jeg gaaet 5 Mil den Nat. Nutidens Unge, der cykle, køre med Bane etc., kunne vel knap tro paa, at vi ansaa saadanne Fodvandringer som Legeværk. — Paa Grund af vor Butiks Beliggenhed i Nyhavn vare vore fleste Kunder Søfolk, der sejlede med Brænde til København: Pommerinker fra Stralsund, Rügenwalde, Stolpmünde og Colberg samt Bogønitter og Dragøboere, der tilførte Brænde fra Classenske Fideicommiss's Skove. Vi havde ogsaa en Del Kunder blandt bornholmske Kvaseskipperne, fordi min Principal og Hustru vare af bornholmsk Æt. Disse sidste vare i Omgang mindre behagelige, hvorimod jeg fandt Pommerinkerne at være et prægtigt, muntert og godmodigt Folkefærd. De talte naturligvis Plattysk, hvilket Sprog jeg ikke var længe om at tilegne mig til Husbehov. — Enhver, der har staaet bag Disken, vil vide, at der af Kunderne undertiden kan bydes En store Taalmodighedsprøver og ligefrem Uartigheder, som der horer megen Koldblodighed til at finde sig i uden at tage til Gemme. Dette sidste forsøgte jeg nogle Gange, men blev af min Principal sat i Rette derfor med den Yttring: »Om de saa skælde Dig ud for en Kæltring,

skal Du tie dertil og putte det i Lommen.« Denne Ytring, saavel som en anden: »Det er vore gode Venner, vi skulle have det af, vore Uvenner komme ikke til os og handle«, fremkaldt ved, at jeg udtalte min Forundring over, at min Principals Slægt og Venner skulde betale højere Priser end Fremmede, bidrog just ikke til at højne min Agtelse for Principalen, der forekom mig at nære ejendommelige Begreber om Købmandsære og Ærlighed, Begreber, som han dog sikkert havde tilfælles med mange Standsfæller. Omsider nærmede sig Udløbet af min Læretid. Ifølge Anordn. 23. April 1817 skulde denne afsluttes med en Svendeeksamen, hvortil de udtjente Lærlinge paa Lauget $\frac{1}{2}$ Aar forberedtes i en til det Øjemed oprettet Aftenskole, der holdtes af Lærere ved Efterslægtens Skole i dennes Lokale paa Østergade. Stort bevendt var det ikke med den Skole, hvor der undervistes i Handelsgeografi, Korrespondance paa Dansk og Tysk, Regning og lidt af Vekselretten. Eksamen, ved hvilken Oldermændene, H. B. Schaldemose, og J. A. Top censurerede, afholdtes hos Oldermændene, og paa hans Pakhus maatte man ogsaa aflægge Prøve paa Færdighed i Indpakning samt i Varekundskab. Ved Paategning paa Lærekontrakten erklæredes man saa for Svend paa Lauget og havde Ret til efter tre Aars Forløb at underkaste sig Interessenteksamen og etablere sig som Urtekræmmer. Jeg fik ved Svendeeksamen d. 14. April 1840 Hovedkarakteren: »Godt«. — Nutildags, da Forholdet mellem Principal og Lærling er løsere, smiler man ad disse Formaliteter, der jo ikke kunne bestaa med den gældende Næringsfrihed. Læugsindretningen havde dog ogsaa sine gode Sider. — Jeg havde nu, da jeg i en Alder af $20\frac{1}{2}$ Aar var bleven Svend, naaet et længe tilstræbt Maal; Glæden derover var dog ikke særlig stor; det var ikke ved eget Valg, jeg var kommen ind i denne Livsstilling. Uformuende som jeg var, aabnede der sig for mig ikke synderlig lyse Fremtidsudsigter. Imidlertid glædede jeg mig dog ved nu at kunne soutenere mig selv og slog mig foreløbig til Ro med: »kommer Tid, kommer Raad«. Da min Læreprincipal ikke holdt Svend, maatte jeg søge mig Plads som saudan og fik den hos J. A. Top & Co. paa Hjørnet af Vimmelskaftet og Knabrostræde. Denne Urtekramforretning havde i sin Tid været Københavns allerstørste og fineste, der havde Le-

verance til Frederik VI.s Hofholdning og til de bedste herskabelige Huse baade i København og paa Landet. Men Firmaet var, da jeg kom der, under Konkurs og solgte kun Varebeholdningen ud under Skifterettens Kontrol. Top havde afstaaet Forretningen til sin Svigersøn, Helleesen, der paa faa Aar satte Alt over Styr ved Svir og Sværm og alle Slags Ekstravagancer — Det var et pinligt Aar, jeg tilbragte der; der manglede stadig Varer, og Kredit havde vi ikke for 4 Skilling. Ofte maatte jeg opholde Kunderne med Snak og se at faa dem til at betale, hvad de havde forlangt at købe, for at jeg kunde bruge deres Penge til i Smug at sende Karlen hen at købe det manglende. Mest ondt gjorde det mig, da det kom saavidt, at jeg maatte sige min Principalinde Nej, da hun kom og bad mig om en Mark til et Brød, hun, som havde bragt sin Mand en Medgift af 22,000 Rgd. og eu stolt Forretning. — Konsul B. Benzon i Stubbe-købing, som havde været Lærling i Forretningen, har fortalt mig, at Helleesen i en yderlig reduceret Skikkelse kom og tiggede hos ham, naar han af Aviserne saa, at B. logerede paa et Hotel i København. — Efter et Aars Tjeneste hos J. A. Top & Co. fik jeg Plads hos Christian Vest paa Hjør-uet af Vimmelskaftet og Klosterstræde, og det var min sidste Plads som Kommis. — Jeg følte mig grumme lidt tiltalt af at gøre Opvartning i Butiken for Tjenestepigerne, hvem man helst skulde kourtisere for at holde dem til Hus; jeg følte Trang til nogen mere aandelig Beskæftigelse og til at udvide mine meget sparsomme Skolekundskaber, og omsider, da jeg havde opsparet mig en lille Sum, endte mine mange og lange Overvejelser med den Beslutning, den 1ste November 1842 at forlade min Plads og forberede mig til Optagelse paa Jonstrup Seminarium. Omgangsvener, der have kendt mig nøje, have sagt, at det var den dumme Beslutning, jeg i mit Liv havde taget, da jeg som Købmand vilde være blevet en rig Mand. Men jeg har aldrig fortrudt, at jeg forlod Handelen; jeg har været tilfreds med min Stilling, glad ved min Embedsgerning, kunnet give mine Børn en god Opdragelse og er nu økonomisk ret velstillet, har jeg endogsaa kendt knappe Tider, og saa er jeg jo en rig Mand. Det var nu tredje Gang, jeg skulde til at bryde mig en ny Livsbane -- men første Gang efter eget frie Valg -- og med frej-

dig Mod og godt Fremtidshaab gik jeg dertil; Udfaldet har vist, at »et godt Haab beskæmmer Ingen«. Sammen med Ditlev Skjoldager, Oldgesell for Gørtlersvendene i København, en Søn af Lærer Skjoldager paa Brede, indlogerede vi os hos Parcellist Jakob Pedersen i Jonstrup Vang og bleve forberedte til Optagelse paa Seminariet af Seminarielærer Horst, der senere blev kaldet til Lærerembedet i Herløv. Ved Optagelsesproven i Marts 1843 antoges D. S. til treaarigt, jeg til toaarigt Ophold paa Jonstrup. — Tiden efter Prøven indtil Optagelsen i Juli tilbragte jeg dels med Besøg hos min Broder, der var Huslærer hos Pastor Holst i Aarby ved Kallundborg, dels ved Besøg hos nogle gode Venner, men mest hos min Søster, der var gift i Ringsted. Lænkébunden, som jeg havde været i mange Aar, nød jeg ret den Frihed til at disponere over min Tid, som jeg havde i disse Maaneder. gjorde lange Fodvandringer, f. Eks. fra Aarby til Ringsted, ca. 7 Mil, eller fra Ringsted til Saltø, hvor jeg besøgte Huslærer Hvidberg hos Skovrider Kann. Flere Gange var jeg ogsaa i København, kørende dertil eller fra med Kugleposten, et antikveret Befordringsmiddel, som i vore Dage ikke mange have kendt. Førend jeg giver en Forklaring af, hvad Kugleposten var, skal jeg her indskyde den Bemærkning, at min sidste Principal, Chr. Vest, der havde indbudt mig til hyppige Besøg, ikke mere som »Svend«, men som »Ven«, gerne ønskede min Hjælp til sin Bogføring, hvorfor jeg, selv under mit Seminarieophold, ofte gik til København for om Søndagen at assistere ham, hvilket han honorerede mig for. Nu Kugleposten! Det var den Gang den aller hurtigste Brev- og Pakkepostbefordring; Vognlegemet dannedes af en stor gulmalet Kugle, hængende i Buefjedre ligesom de gamle Karether. Kugleformen var vel givet den for at umuliggjøre for Postillonen undervejs at optage saakaldte »blinde Passagerer«, d: Passagerer, som ikke vare indskrevne paa Posthuset. Kuskesædet gav absolut kun Plads til Een. Men Postillonen vidste at hjælpe sig enten ved at lade En ride ovenpaa Kuglen, hvis han troede at kunne holde Balancen der, eller ved at bredgøre Kuskesædet med en ovenpaa dette lagt Siddefjæl. Hurtig gik det fra København om Aftenen i een Køre til Roskilde. Bommene — som der den Gang var for hver Mil paa Hovedlandevejene --

maatte være oplukkede, naar Postillonens Horn lod, saa at Vognen ikke behøvede at standse; i Roskilde skiftedes Heste og saa igjen afsted til Ringsted. Saaledes var den Tids Ekspresbefordring. Den blinde Passager maatte naturligvis staa af og gaa gennem Købstaden, at ikke Postfunktionærerne skulde opdage Postillonens ulovlige Trafik. Paa denne Maade befordret er jeg flere Sommermorgener kommet til Ringsted i Daggryet.

Førend jeg i Juli 1843 kunde optages paa Seminariet, maatte jeg erhverve Aldersdispensation; Aldersgrænserne vare nemlig 18 og 23 Aar, og jeg var 23 $\frac{1}{2}$ Aar. Den med denne Alder følgende større Modenhed, saavel som den Udvikling i forskellige Retninger, mine tidligere Livsforhold havde medført, kom mig paa Seminariet meget til Gode og gav mig et Fortrin fremfor de 18aarige unge Mennesker, der kom lige fra Moder i Hjemmet og havde ondt ved at finde sig i det regelbundne Liv, der var en Nødvendighed, hvor saa mange Mennesker levede sammen. De ret hyppige Anker, der fremkom over det kasernemæssige Liv paa Jonstrup, over den aandløse, mekaniske Maade, hvorpaa Undervisningen dreves, over de stramme Tøjler, hvori Eleverne holdtes, hidrørte enten fra dem, der saa stærkt følte sig generet af Tøjlerne, eller fra Udenforstaaende, der manglede Forudsætningerne for en retfærdig Vurdering af Vanskelighederne ved paa rette Maade at lede en Stiftelse, hvor halvtredsindstyve Unge i Lømmelalderen leve i et saa tæt Samliv. To bekendte Forfattere, der ere udgaaede fra Jonstrup, have i deres Bøger omtalt Livet der: Anton Nielsen og Erik Bøgh. Forstnævnte omtaler det saa nedsættende og i en saadan Tone, at det hos mange ansete Jonstrupianere fremkaldte en Indignation, der affødte en offentlig Moddemonstration. Erik Bøgh taler i »Erindringer fra mine unge Dage« vel ikke med synderlig Agtelse om Jonstrup og dets Lærere, men hans Ytringer derom ægge dog ikke saaledes til Modsigelse som Anton Nielsens. Iøvrigt gav min Broder, der var saamtidig med Erik B. paa Jonstrup, denne det Skudsmaal, at han der opførte sig som en kaad Dreng, hvem Prof. Jensen var glad ved at blive af med paa to Aar. Modsat de to fornævnte udtaler sig Professor Kromann, der ogsaa er udgaaet fra Jonstrup, naar han offentlig har udtalt, at de

gamle Statsseminarier leverede en »bedre Vare« end Nutidens Institutioner til Læreruddannelse. En stik modsat Udtalelse faldt i sin Tid ved Pestalozzi-Festen i Maribo ca. 1846 fra Kateketen Pastor Jessen, der ikke kunde undlade at sammenligne Seminariernes Methode med den, man anvendte, naar man »holdt Born for Næsen, medens man gav dem Kinderpulver«. Jeg tillod mig at gøre Pastor J. opmærksom paa, at alle vore Seminarieforstandere vare Theologer, altsaa Mænd med samme Dannelse som Pastoren, og naar de, der af Erfaring kendte, hvor lidet forberedte og udviklede i det Hele Aspiranterne til Optagelse mødte, hvor lidet skikkede til med Udbytte at høre et frit Foredrag, naar de havde fundet det nødvendigt, især i den første Seminarietid, at holde sig meget til Lektiekæsning og Afhøring, saa var en saadan skaansellos Kritik som Pastor J.s aldeles uberettiget. — Mig generede det regelbundne Liv paa Jonstrup aldrig; det var for mig et langt friere Liv, end jeg var vant til; jeg forlod J. med en Veneration for Stiftelsens Forstander og Lærerne, som jeg har bevaret indtil denne Dag, og er derfor endnu rede til at træde i Skranken til Forsvar for gamle Jonstrup, saaledes som det var under Prof. Jensens Forstanderskab. Var han end ikke en meget aandrig Mand som Professor Schurmann ved Skaarup eller Prof. Nielsen ved Lyngby, i Flid, Iver og streng Pligtopfyldelse stod han ikke tilbage for nogen af sine Kolleger, og gennem sit af Ministeriet anbefalede »Tidsskrift for Seminarie- og Almueskolevæsen« udovede han betydelig Indflydelse i Skolekredse. Han sørgede for, at der blev arbejdet paa Jonstrup, fandt sig ikke i Driveri og fulgte nøje den Enkeltes Flid og Fremgang. Som Eksempel derpaa kan jeg anføre, at han en Gang kaldte mig til sig og bad mig anvende min ham bekendte Indflydelse paa en Klassekammerat til at formaa denne til større Flid.

Foruden mig blev ogsaa Falstringen H. Mortensen optaget i anden Klasse, og som sidst indkomne blere vi satte nederst i Klassen; men til første Halvaarseksamen rykkede vi op til Nr. 1 og 2 og hævdede disse Pladser til vor Dimission; men det kneb for mig og fordrede ihærdigt Arbejde at hævde min Duxplads; H. Mortensen var mig i flere Fag alt den Gang overlegen og er ved sin senere Uddannelse og

sin Stilling som mangeaarig Seminarielærer end mere bleven det; hans Navn som Botaniker er jo bekendt ogsaa udenfor Danmark. Har jeg fortjent og i Tiden høstet nogen Laurbær, er det vel nærmest som praktisk Skolemand i Børneskolen. Begge vare vi flittige og kaldtes spotvis af Kammerater, der toge sig Tingen lettere, »Læsehestene«; men »Læsehestene« gik ogsaa ud fra Seminariet med et »Udmærket duelig«, medens de lettere Fugle maatte nøjes med et »Duelig«. Som gode Venner blandt Kammeraterne kan jeg nævne: Buchmann, Hagerup, Torstensen, Henckendorf, Neble, Ludvig Nielsen; men min ældre Alder hidrog maaske nok noget til, at Forholdet mellem dem og mig ikke just blev kordialt. Vor Klasse havde ikke megen Omgang med de andre Klasser, dog sluttede jeg mig temmelig nøje til Jensen i ældste Klasse, der var fra Præsto og endte sin Embedsgering som Kordegn i Vordingborg, og til Brammersted fra Hillerød, død som Lærer paa Fredensborg, begge noble Karakterer, men noget tilbøjelige til en Stikkenhed, ogsaa overfor Lærerne, hvilken jeg søgte at modvirke. En Elev i yngste Klasse, som nød velfortjent Agtelse, var Duksen i denne Klasse, I. H. Kristensen, en Jyde, en grunddygtig og selvstændig Personlighed. Hans Foresatte i hans Soldatertid udvirkede for ham en kongelig Resolution, hvorved han tildeltes fulde tre Aars Friplads paa Jonstrup, noget hidtil uhørt, da ellers ingen tildeltes Friplads, for han efter et Aars Ophold paa Seminariet anbefaledes dertil af Forstanderen. L. H. Kristensens sidste Embede var i Oppesundby, og hans Navn er bleven ret bekendt i Skoleverdenen, tildels ved hans ihærdige Bestræbelser for Oprettelsen af en Enkekasse for Lærerenker i Frederiksborg Amt. Først i de senere Aar ere vi sporadisk komne sammen. Han, der nu som Pensionist og Enkemand lever hos sin Svigersøn, Læreren i Homb ved Ringsted, glædede mig ved Besøg i Sommer. — Da min Broder, der var dimitteret tre Aar før mig, var forlovet med Louise Skjoldager, Datter af Lærer Skjoldager paa Brede, fulgte jeg ofte med Ditlev Skjoldager hjem. Hans Søstre kom stadigt til det Bal, som hvert Aars 14de Marts holdtes paa Seminariets Stiftelsesdag, ligesom til de Aftenunderholdninger med Musik og lidt Dans, som af og til foranstaltedes af musikdygtige Seminarieelever. Jeg kom, kort

sagt, i en nøjere Forbindelse med Familien Skjoldager, der ledede til, at jeg den 10de November 1844 blev forlovet med Datteren Justine. Da jeg meddelte Professor Jensen min Forlovelse, lykønskede han mig vel, men haabede forresten, at Duksens Eksempel i dette Stykke ikke skulde blive efterfulgt af de yngre Kammerater. — Under mit Ophold paa Jonstrup begyndte jeg min første Lærergerning ved at undervise Oeconomen Grejersens Børn, Georg og Bolette. Dette medførte for mig, foruden en Indtægt af 50 Rgd., den Behagelighed, at jeg havde fri Adgang til Familien. Fru Grejersen, første Gang gift med en Taaffe, var en meget dannet Kone, en Præstedatter fra Gunslev, som jeg ogsaa efter min Dimission stod i lidt Brevveksling med. Da hun som Enke boede i København, besøgte jeg hende, da hun var 90 Aar, og traf tilfældig der Sønnen Georg, som fra Kalifornien, hvor han længe havde været bosat, var i Besøg hjemme. — Jeg slap meget billig fra mit Ophold paa Seminariet, idet jeg kun betalte for det første Aar 102 Rgd. for Kost, Logis, Vask og Undervisning, men havde andet Aar fuld Friplads og fik 20 Rgd. til Hjælp til Klæder og Bøger, og da jeg tjente 50 Rgd. hos Grejersen, havde jeg frit Ophold og Undervisning og desuden 70 Rgd., og det paa en Tid, da almindelig Hjælpelærerlon var 60 Rgd. aarlig. Henimod Slutningen af min Seminarietid kom Pastor Bindsbøll fra Nakskov til Jonstrup for at vie sin Broder, G. Bindsbøll, Thorvaldsens Museums Bygmester, til Seminarielærer Andersens Datter, ved hvilken Lejlighed en Del Seminarister sang i Kirkeværløse Kirke. Efter Vielsen blev jeg kaldt op til Professor Jensen, hvor Bindsbøll tilbød mig Plads som 3dje Lærer ved Nakskov Realskole, hvortil den nedlagte Latinskole var omdannet. Da jeg modtog hans Tilbud med den Indvending, at jeg jo endnu ingen Dimissionsattest havde, svarede han: »Professor Jensen siger, at De nok vil blive dimitteret.« Det troede jeg jo rigtignok ogsaa selv, og skønt Lønnen, der bødes, kun var 200 Rgd. uden Fribolig, lovede jeg dog, saasnart jeg var bleven dimitteret, at indgive min Ansøgning, hvad jeg ogsaa gjorde den 27de Juni 1845, Dagen efter endt Dimissionseksamen, ved hvilken jeg blandt 14 Specialkarakterer tildeltes 3 ug., 6 ug?, 4 mg+ og 1 g+ (for Tysk, hvori jeg ogsaa lod mig eksaminere). Hovedkarak-

teren blev »Udmærket duelig« samt »Meget godt« for Kirkesang og Orgelspil, et Eksamensudfald, som jeg ikke kunde andet end være meget tilfreds med. Glad i Sind sagde jeg Farvel til Lærerne og Kammeraterne og tilbragte den Maa-nedstid, indtil jeg tiltraadte Pladsen i Nakskov, mest paa Brede hos min Forlovede.

Manddomsaarene

tør jeg vel nok kalde de Aar, som nu fulgte, efter at jeg, over 25 Aar gammel, tiltraadte selvstændigt Lærerembede i Nakskov. Det var, som fornævnt, kun meget ringe lønnet, hvilket dog ikke bekymrede mig meget, da Bindsboll havde skaffet mig billig Station hos Bogbinder Østerris; der var god Lejlighed til Privatfortjeneste, og jeg var vant til Nøjsomhed og en tarvelig Levemaade. Men gav Embedet mig kun ringe økonomisk Udbytte, saa gav det mig saa meget rigere aandeligt Udbytte i Samarbejdet med de fortrinlige Lærere, Bestyreren Carl Hjort, forhen Adjunkt ved Nakskov Latinskole og Broder til Professor Peder Hjort, og Cand. theol. Hallager. Min Lærervirksomhed i Nakskov blev for mig et Kursus til fortsat Læreruddannelse, som tildels erstattede mig de i vor Tid indførte og stærkt frekventerede Lærerkursus, som D. G. Monrad og N. J. Fjord have givet Impulsen til og derved bidraget meget til at højne navnlig Købstædernes Skolevæsen. Glædeligt var det, om Tilstømningen til disse Kursus turde betragtes som et Vidnesbyrd om, at der nu til Dags ikke er saa megen Grund til den Bebrejdelse, som Jens Langkjær for mange Aar siden i et fortrinligt Foredrag ved et Skolemøde i Tivoli rettede mod de unge Lærere, at de, naar de gik fra Eksamensbordet, altfor meget vare optagne af et Befrielsens: »Færdig!« og af at gaa paa Embedsjagt. Jeg ansaa mig med mit »Udmærket duelig« i Lommen ikke for færdig, og havde jeg gjort det, saa skulde jeg nok betages Illusionen, efterhaanden som jeg lærte at kende vor Skoles Standpunkt og ved Eksaminerne paa horte mine Medlæreres Eksamination og Bindsbolls Censur. (Han havde jo i mange Aar virket som Lærer

i København og søgte først i en ældre Alder Præstekald.) Mine Undervisningsfag vare Skrivning, Regning og Sang gennem hele Skolen, Geometri med Mellemlassen, Dansk og Tysk i nederste Klasse. Senere, da Hjort forflyttedes til Bestyrer for Vordingborg Realskole og Hallager blev 1ste Lærer og Bestyrer i Nakskov, Cand. theol. J. J. Friis 2den Lærer. overtog jeg Verdenshistorie i ældste Klasse og Matematikundervisningen i hele Skolen, hvilket krævede betydeligt Hjemnearbejde for mig, der paa Jonstrup kun ved Benyttelse af Ursins kortfattede Bøger havde faaet en lille Mundsmag af Mathematiken, kendte f. Eks. slet intet til Logarithmer og deres Anvendelse og grumme lidt til Ligninger. I Førstelæreren ved Borgerskolen, Thomsen, der var en god Matematiker, søgte og fandt jeg nogen Vejledning, og sammen med ham fik jeg af Hallager Undervisning i Engelsk, hvoraf jeg har haft baade Fornøjelse og Nytte, dels ved at gennemgaa Lektier i dette Sprog med Realskole-eleverne, dels ved at undervise mine egne Sønner og enkelte andre deri. Jeg fik snart i Nakskov min Tid stærkt besat ved privat Undervisning, og i en Tid, da jeg i Vakance i Kateketembedet overtog Religion og Dansk i Borgerskolen, underviste jeg indtil 11 Timer om Dagen. Efter et Aars Forløb forhøjedes min Gage til 260 Rgd. og jeg fik Fribolig paa Skolen, nemlig Latinskolens fordums Solennitetssal, og da jeg for min Privatundervisning fik 3 Mark i Timen, tillod mine Indtægter mig at anskaffe flere Møbler, som jeg har beholdt til Dato, skont de ved deres Tarvelighed stikke af mod Møblementet i de fleste nuværende Lærerboliger; til mig ere de gode nok, thi jeg befinder mig bedre i et hyggeligt, men tarveligt udstyret Værelse end i et moderne, flot, med Etagere, Ampel, Lysekroner, Hjørnelampetter etc. Det hører Tiden til, siger man; nu vel! men det harmonerer kun daarlig med Klagerne over de knappe Lærarlønninger, synes mig.

Naar jeg nu tænker tilbage paa de Mennesker, jeg i Nakskov kom i Berøring med og har bevaret et varigt fordelagtigt Indtryk af, da fremstiller sig allerførst for min Erindring Skolebestyreren, C. Hjort. Han var ikke blot den fortrinlige Lærer og Opdrager, en højt dannet Mand, men et udmærket Menneske, en rigtig helstøbt Personlighed:

hjertelig uden at være sodladen, viljestærk som Faa, streng pligtopfyldende, skaansom i sine Domme og nøjsom i sine Fordringer til Livet. Jeg siger ikke for meget, naar jeg paa staar, at Ingen i Nakskov nød saa almindelig Agtelse som han. Jeg skal anføre et Par Træk, der ville bidrage til at karakterisere ham: Venner havde en Gang formaaet ham til at søge Præstekald; han havde god Udsigt til at faa det, hvorved hans økonomiske Stilling meget vilde forbedres; men han havde ikke Ro paa sig, førend han fik taget sin Ansøgning tilbage og nøjedes med sine 400 Rgd. i Adjunkt-gage og beholdt sin tilvante Skolegerning. Jeg var Vidne til, at der en Gang kom Bud til ham med Invitation fra Justitsraad Fasting til l'Hombre-Selskab. Han svarede: »Hils, mine Spillepenge ere gaaede op; jeg spiller ikke, før denne Maaned er omme.« — Hallager var ogsaa baade en agt- og elskværdig Mand, men ikke en saadan udpræget Personlighed som Hjort. Vi kom oftere sammen til et lille Spilleparti. Min første Præst var Bindesbøll, senere min Biskop. Han var almindelig anerkendt som en af sin Tids kærdeste Theologer. (Man fortæller, at Biskop Rasmus Møller ved den saakaldte Bispeeksamen skal have sagt: »Nu vil jeg spørge Dem om noget, som jeg ikke ved.«) Han var en udmærket Personlighed, om hvem Monrad en Gang ytrede til mig: »Han var en rar Mand.« Mod mig stillede han sig altid meget velvillig. — En Mand, som jeg saa at sige daglig kom sammen med (vi spaserede gerne sammen i den Fritime, vi begge havde mellem Slutningen af vore Timer paa Skolen og Begyndelsen af vore Privattimer), var Lærer Thomsen ved Borgerskolen. Han var en rigtig praktisk Skolemand (nærmest Autodidakt), som ved sine Raad og Vink udøvede en gavnlig Indflydelse paa min Skolegerning. Folk i Almindelighed fandt ham noget for selvbevidst; det gjorde jeg ikke, jeg var ham taknemlig for gode Raad, venlig Omgang og gæstfri Optagelse i hans Familie. Udenfor Nakskov omgikkes jeg især Lærer Petersen i Købeløv, en Hædersmand af den gode gamle Skolelærertype; dernæst Gaardejerne H. Hansen i Købeløv, R. Petersen i Vindeby, hvis Sønner vare Elever i Realskolen, samt N. Jessen paa Sejerlund. — Af nulevende Elever fra den Tid kan jeg nævne H. V. Skibsted, som vi Lærere i N. understøttede lidt, da han fra Realskolen

gik over til Latinskolen i Nykøbing. Han gjorde en meget god juridisk Eksamen, blev Fuldmægtig i Undervisningsministeriet og er bleven bekendt ved sin Bog om Almueskolevæsenets Lovgivning. Senere blev han Overretsassessor i Viborg, fra hvilket Embede han paa Grund af Svagelighed har taget Afsked. Jeg har ved mange Lejligheder, dels skriftlig, dels personlig, søgt Oplysning og Støtte hos ham, hvilken han altid beredvillig har ydet mig. Ved hans Indflydelse paa Ministeren, hvem han gjorde opmærksom paa de aarlige Indberetninger om min Skoles Tilstand, blev jeg i 1874 udnævnt til Dannebrogsmænd, over hvilken Udnævnelse Biskop Monrad til Pastor Graae ytrede sin Forundring, da Biskoppen ikke havde indstillet mig dertil, men samtidig tilføjede: »Jeg er glad derved; lad os drikke hans Skaal!« — Konsul E. Dan, Kbm. Christoph Jessen og Dampmøller Sove i Nakskov samt forhenværende Apotheker i Rødby og paa Christianshavn, Petersen, og Grosserer Carl Faber i København ere ogsaa blandt mine Elever fra N., som jeg enkelte Gange er kommen i Berøring med. Dan har altid sendt mig en telegrafisk Hilsen ved mere betydningsfulde Afsnit af mit Liv. — Før ikke at være saa langt fjernet fra min Forlovede, fik jeg hende et Aars Tid anbragt som Husjomfru i Landet Præstegaard hos Pastor Nannestad, en ikke videre god Plads, hvorfra hun igen tog hjem. Af og til søgte jeg Landsbyembeder, skønt man opfordrede mig til at slaa mig til Ro i N., hvor jeg kunde gøre Regning paa at blive Arvtager til Kordegneembedet efter den meget gamle Johansen. Jeg fordrøede, for at lade være at søge, Gageforhøjelse til 300 Rgd., og det kunde Bindsbøll ikke faa Byraadet til at bevilge. Da jeg søgte Vause, talte jeg med Biskop Gad, men han mente, at det Embede var for stort til saa ung en Mand, og det samme mente han om Idestrup, da jeg talte med ham om at søge det, hvorfor jeg slet ikke indgav Ansøgning om det. Desmere forbauset blev jeg over en Dag at faa Brev fra Biskoppen med Anmodning om at komme med min Ansøgning, da han agtede at kalde mig til Idestrup. Bindsbøll spurgte mig nu, om jeg vilde blive, hvis han skaffede mig 300 Rgd Gage, hvortil jeg svarede Nej. Senere fortalte Biskop Gad mig, at han havde korresponderet med Bindsbøll om min Forbliven i Nakskov, men

saavel Provst Nannestads Anbefaling som Godsejer Tesdorpf's Anmodning om, at der til Idestrup overfyldte og noget forsømte Skole maatte blive kaldet en ung, kraftig Mand, havde bestemt ham til at kalde mig. Disse Biskoppens for mig meget smigrende Udtalelser modtog jeg som en Opfordring til af yderste Evne at bestræbe mig for at retfærdiggøre de gode Meninger, man havde om mig; og jeg tør tro, at det saa nogenlunde er lykkedes mig. — Den 16de Decbr. 1847 kørte jeg med 2 Læs Flyttegods fra Nakskov til Sundby Færggaard, hvor jeg overnattede. Næste Dag hentedede jeg hos Biskoppen Kaldsbrev og Kollats og begav mig saa paa Vandring til Idestrup; det var en dejlig klar Frostvejrsgang, Sindet var ogsaa lyst og let; jeg havde jo nu naaet et længe tilstræbt Maal. I Skolen, der beboedes af min Formands Enke, Madam Muhl, og hendes Fader, forhenværende Lærer Møller, fejredes i al Stilhed Fødselsdag for gamle Andersen, Onkel til Godsforvalteren paa Ourupgaard, i hvem jeg siden fandt en kær Omgangsven i mange Aar. Faa Dage efter min Tiltrædelse tog jeg ned til Riserup for at hilse paa min Provst, Heiberg-Jürgensen, der forgæves havde interesseret sig for at faa kaldet en Lærer Jensen ved Borgerskolen i Nykøbing til Idestrup, og noget spidst spurgte mig, hvorledes jeg var i Familie med Biskop Gad, hvortil jeg kun kunde svare, at jeg slet ikke var i Familie med Biskoppen, der kun kendte mig fra sin Visitats i Nakskov. Jeg skylder at bemærke, at Provsten senere aldrig viste nogen Animositet imod mig, men under en Visitats, efter at jeg havde endt min Katekisation, sagde: »Tak, under Dem vil Børnene nok gøre Fremgang.« — Det var naturligvis en følelig Forandring for mig at undervise i Idestrup Skole, hvor jeg var ene om 112 Børn, fremfor i Nakskov, hvor vi var 3 Lærere om 40 Børn; men jeg var rask og stærk paa Sjæl og Legeme og tabte ikke Modet, skønt jeg generedes meget af det for lille og i alle Henseender usle Skolelokale, hvor en forældet Kakkellovn fyldte Stuen med Røg, hver Gang Køkkendøren aabnedes. Det varede dog ikke længe, inden Sogneforstanderskabet, der den Gang stillede sig yderst velvillig overfor mig, afhjalp de værste Mangler baade i Skolestuen og i min indskrænkede private Lejlighed, ja endog overdrog mig paa billigste Maade at lade

Udhuset ombygge. For at retfærdiggøre denne Tillid sparede jeg saa meget som muligt og lod min Karl uden Vederlag hjælpe til ved Arbejdet. — Min første Præst i Idestrup, Krebs, modtog mig meget venlig; han havde i sin Studentertid kendt og omgaaet min Fader; nu havde han Kapellan, Klein, var meget affældig og døde i Februar 1848. Ogsaa Præstens Familje og Kapellanen vare forekommende imod mig; en Tid underviste jeg de to voksne Døtre i Engelsk. Jeg har haft det Held i hele min lange Embedstid at staa paa en god Fod med alle mine Præster: Oldenburg (1848—1866), Graae (1866—1885), Claussen (1885—1891) og med Kapellanerne: Klein, Holm, Hansen, hvilken sidste havde været Kapellan hos Oldenburg og efter 30 Aars Forløb kaldedes til det Kald i Idestrup, han endnu beklæder. Kunde der end sommetider opstaa en lille Disharmoni mellem Clausen og mig, saa har jeg dog aldrig kunnet nægte ham min Agtelse som nidkær Præstemand af en retsindig Tænkemaade.

Børneantallet i Idestrup Skole voksede bestandig og der forhandlede med Autoriteterne om, hvorledes man bedst skulde afhjælpe Ulæmperne af den overfyldte Skole, men Tiden gik og Forhandlingerne førte ikke til noget Resultat. Saa omsider, da Børneantallet var vokset til 131, som det var plat umuligt at rumme i Skolestuen, tog Sogneforstanderskabet, hvis Formand Pastor Oldenburg var, resolut den Beslutning at dele Skolen i 3 Klasser med 2 Dages Skolegang for hver Klasse og tilmeldte Autoriteterne, at man havde grebet til denne Nødhjælp. Nogen Tid efter kom Monrad paa Visitats og noterede i Skoleprotokollen: »Vel tilfreds med Skolens Tilstand, men det store Børneantal nødvendiggør Ansættelsen af en Andenlærer.« Denne Udvej havde jeg ogsaa kæmpet for, men Resultatet blev, at man oprettede et helt nyt Skoledistrikt i Sdr. Vedby. Men selv efter den Tid har Børneantallet i Idestrup Skole et enkelt Aar oversteget 100 (nu for Tiden er det mellem 80 og 90). Naar Hensyn tages hertil og til I. Sogns Størrelse, samt at jeg i mange Aar var den eneste Lærer i Sognet, der kunde synge, vil man indse, at Embedets Røgt krævede en fuldt arbejdsdygtig Mand. Hvad der noget lettede mig Kirkesangertjenesten, var Anbringelsen i 1876 af Orgel i Kirken. Pastor Graae, Gaardejer Peder Krog i Idestrup, Gaardejer

Christopher Olsen i Vedby og jeg sammentraadte i en Komite, der i 2 Aar paa den Maade arbejdede paa Sagens Gennemførelse, at vi af og til holdt Samraad om, hvem der skulde gaa til den og den Gaardmand for at faa tegnet Bidrag af 5 à 10 Rgd. til et Orgel. Møder med Befolkningen, hvor vi frygtede, at der skulde blive opponeret, holdt vi aldrig, men arbejdede i Stilhed paa de Enkelte, og saaledes lykkedes det os ved klækkeligt Tilskud af Godsejer Tesdorpf og Kirkeejeren at faa samlet den nødvendige Sum til Orgelet, der leveredes af Gudme i Svendborg, og Organistløn i nogle Aar. Orgelet benyttedes første Gang Juleaften 1876, da Kirken igen toges i Brug efter en stor gennemgribende Restauration. Det spillede af Lærer Geisler i Elkenøre først for en Løn af 50 Kr.; senere gjorde han Fordring paa 80 Kr. og knyttede som Betingelse for, at han vilde vedblive at spille det, den Fordring til Sogneraadet, at det skulde forøge hans Lærerløn. Komiteen havde i det Hele megen Vanskelighed ved at komme tilrette med ham, og da den Sum, den havde til Raadighed, slap op, og Kommunekassen overtog Udredelsen af Organistlønnen, betingede han sig, at ingen andre end han maatte spille det, men at det i hans Forfald skulde staa ubenyttet, og fik Sogneraadet, under Jens Pedersens Formandsskab, til skriftlig at give sig dette Tilsagn. Sogneraadet saavel som Organisten vare nemlig hildede i den Illusion, at det ejede og alene havde Raadighed over Orgelet, uagtet det som Kirkens Inventarium stod under Kirkeværgens Tilbyn og Værgemaal, og uagtet Biskop Sthyr erklærede, at Sogneraadet som en kommunal Autoritet slet ingen Myndighed havde indenfor Kirkemuren. Som Kirkeværge og fordums Komitemedlem havde jeg Nøgler til Orgelet; dem dristede man sig ikke til at affordre mig; men saa satte Organisten Hængelaas for Bælgen, og Præsten maatte anvende hele sin Myndighed for at faa ham til at fjerne den. Saaledes lønnes al den Umage, jeg havde gjort mig for at faa et Orgel til Kirken, med Verdens sædvanlige Løn: Utak. Jeg skulde erfare mere af den Slags fra min forrige Elev, Jens Pedersens Side (se senere), da det behagede ham senere at tiltage sig Myndighed som Overskolekommission. Kirkegaarden var, da jeg kom til Idestrup, i en maadelig Forfatning, Gravparterne meget uensartet ind-

hegnede med Lavendler, Buksbom, Ligustrum, Hvidtjørn, og mangelfuldt renholdte. Kirkeejerenes Repræsentant, Hospitalsforstander, Cancelliraad Grønbek, var meget utilfreds dermed og anmodede mig om at overtage Kirkevæргеbestillingen, hvortil jeg ogsaa i 1867 modtog Hospitalsdirektionens Beskikkelse med en aarlig Løn af 20 Rgd., der senere er forhøjet til 100 Kr. — Jeg indsaa, at der ikke kunde komme noget ordentligt og smukt ud af Kirkegaarden uden ved et ensartet Anlæg og ved Antagelsen af en, noget havekyndig Mand til at vedholde den. Men det gjaldt om at opnaa alle Sognebeboernes Tilslutning til denne Plans Realisation. Med mig forenede sig to i Sognet velansete Mænd, Peder Krog i Idestrup og Lars Friis i Ulslev, og vi toge rundt i Sognet og fik — ikke uden Erfaring om, hvor vanskeligt det er at samle mange Hoveder under een Hat — Beboerne til at gaa ind paa hver Gaardmand at yde 2 Mark og hver Husmand 8 Skilling aarlig til dermed at lønne en Mand til at vedligeholde Kirkegaarden, der, efter at jeg havde optaget Kort over den, udlagdes i Græsplæner. For denne Betaling skal Græsplænen slaas og Gravene holdes rene, hvorimod Plantninger, der maatte ønskes paa Gravene, betales særskilt. Nu efter saa mange Aars Forløb tiltrænges der Omgravning af Plænerne og Planering, hvilket ogsaa vil blive udført i dette Efteraar.

Idestrup Kirke er i min Tid tvende Gange restaureret; første Gang under Ledelse af Bygningsinspektør Møller fra Fyen, da der blev indsat nye Vinduer og paa Loftet anbragt Kassetter, og sidste Gang under Etatsraad Herholdt; denne sidste Restauration var meget gennemgribende og kostede 38.000 Kroner. Der kom helt nyt Tagværk og Loft, og dette hævedes $1\frac{3}{4}$ Alen, nye Vinduer, fordi de sidst anbragte ikke passede til Kirkens Stil; den øverste Halvdel af Taarnet nedbrødes og ombyggedes, ny Klokkestol anbragtes og alt det udvendige Puds paa Kirkens Piller afdækkedes, saa de røde Mursten tildels igen kom frem. Loftet blev smukt malet, især i Koret, af Svende fra Malermester Veber i København, og da der nu for faa Aar siden er kommet et nyt Alterbillede, fremtræder Kirken i en komplet og tiltalende Skikkelse. Da det bestandig har interesseret mig meget at se Kirkens Ydre og Indre hygget og plejet, glædede

jeg mig ogsaa over at være økonomisk saaledes stillet, at jeg til mit 50aarige Embedsjubilæum i Juli 1895 kunde skænke et Taarnuhr til Kirken, hvilket Sognebeboerne tidligere forgæves havde ansøgt Kirkeejeren, Hospitalsdirektionen, om at anbringe. For denne Gave har jeg modtaget Kirkeejers Erkendelse og Tak; jeg formoder, at Beboerne ogsaa ere glade ved Uhret, have de end ikke fundet Anledning til at ytre det. Hospitalsdirektionen fandt sig ikke beføjet til at bevilge et Taarnuhr (men bevilgede dog Udgifterne til Opstillingen og Vedligeholdelsen af det af mig skænkede Uhr), og naar Hensyn tages til, hvor store Summer der var anvendt paa Kirken i et kort Aaremaal, er der næppe Grund til at dadle Administrationen af en offentlig Stiftelse derfor, især da den viste sig imødekommende, da der androges om Opførelsen af et Ligkapel, et langt mere uundværligt Gode end Taarnuhret. Afdøde Gaardejer P. Otte i Sønder Vedby er den, der tilkommer Æren for at have taget Initiativet hertil. Som Ligsynsmand havde han ofte været Vidne til, hvilken Nød Smaakaarsfolk med maaske kun een Stue var i under indtrædende Dødsfald. Han henvendte sig i Forening med mig til Cancelliraad Grønbek, hvis gode anbefaling af Andragendet til Direktionen vi opnaaede og havde den Glæde at faa det bevilget.

Det har i det Hele været mig som Kirkeværge saa behageligt at finde saa megen Imødekommenhed hos Kirkeejers Repræsentanter, Cancelliraaderne Grønbek og Olavius, at jeg gerne beholdt Kirkeværgebestillingen, da jeg fraadte mit Embede.

Som overordnede Tilsynsmænd i Skolen har jeg af Provster haft: Heiberg-Jürgensen, H. P. G. Koch og Poulsen, og af Biskopper: Stenersen Gad, Brammør, Monrad to Gange, Lautrup, Bindesbøll og Sthyr; Gad, Brammør og Lautrup kom aldrig til at visitere hos mig. Visitatorerne ere altid optraadte human overfor mig og have været facile i Bedømmelsen af min Gerning, hvorfor Skoleprotokollen indeholder særdeles gode Vidnesbyrd om Skolens Tilstand. I 1874 foranstaltede Monrad en Visitats hos mig, til hvilken han stævnedes hele Stiftets Lærere som Tilhørere, og der mødte vel en 30—40 foruden adskillige andre: Godsejerne Neergaard, Fuglsang, Tesdorpf, Ourupgaard, Professor B. S.

Jørgensen, der var i Besøg paa Ourupgaard, o. fl. Skolen havde den Gang i ældste Klasse 44 Elever og i yngste 56. Jeg valgte at katekisere over 1. Tim. 3, 16: »Uden Modsigelse stor er den Gudfrygtigheds Hemmelighed: Gud er aabenbaret i Kød« o s.v. Monrad krævede i Retskrivning Genbeviselse i Prosa af Runebergs Digt »Sven Due«. Han eksaminerede tildels selv, særlig i Regning, og fraveg i det Hele ikke sin sædvanlige Fremgangsmaade: at søge Grænserne for Børnenes Viden, opad og nedad. Ved Anvendelse af denne Methode i Regning kom han ogsaa til at spørge om Betydningen af $\frac{1}{\%}$ og fik af en Pige rigtigt Svar derpaa. (Selvfølgelig plejede jeg ikke at komme ind paa det Uendelige i Regnetimen; jeg havde kun een Gang lejlighedsvis viist, hvad $\frac{1}{\%}$ kunde betyde.) Tilhorernes Mængde generede mig kun, forsaaavidt de optog saa megen Plads i Skolestuen, at jeg daarlig kunde komme om til Eleverne. — Efter at Børnene vare dimitterede, begyndtes Diskussion med de Tilstedeværende om det Præsterede, og ved denne fustsloges, at Skolen ikke kunde tjene til Mønster i Læsning. Monrads Dom om Skolen har jeg liggende for mig i Brev fra ham af 19de Maj 1874 med følgende Karakterer:

Ørste Klasse: Religion: ug., Læsning: mg.?, Skrivning: ug.?,
 Regning: ug.?, Retskrivning: mg.+, Analyse:
 mg., Historie: ug., Geografi: mg

Nederste Kl.: Religion: mg., Læsning: mg.+, Stavning:
 mg.?, Regning: mg.?, Skrivning: (ej noteret).

Jeg var naturligvis meget tilfreds med dette Resultat, men stolt over det? Nej, snarere undselig; thi jeg kendte kun altfor godt Hullerne og Manglerne i min Skole og var ikke saa blottet for Selvkritik, at jeg jo kendte Standsfæller, der var mig fuldt jævnbyrdige i Dygtighed, men maaske ikke formaaede saa ugenert at præsentere deres Skole. Da min Udnævnelse til Dannebrogsmænd publiceredes kort efter Visitatsen, troede Folk i Almindelighed, at Udnævnelsen var en Følge af Visitatsen; men jeg kan vise Sort paa Hvidt (privat Brev fra Skibsted) for, at de to Ting slet ikke stode i Forbindelse, som allerede foran antydet.

Naturligvis maatte alle de Besøgende ved Visitatsen bespises, og Ulejligheden hermed var ikke ringe for mit

Hussinde, men Udgiften dertil kom ikke jeg til at bære, idet Godsejer Tesdorpf sendte mig som Erstatning 50 Rgd. Paa mange forskellige Maader viste Tesdorpf sin Velvilje for mig og Interesse for min Gerning baade i Skolestuen og paa min Jordlod. Han besøgte i sine yngre Aar hyppig Skolen, ikke blot til Eksamen, men ogsaa til andre Tider, engagerede mig til at undervise sine Børn i Religion, Regning og Danmarkshistorie, fulgte med Interesse mit lille Landbrug, glemte ikke at sige mig en Kompliment, naar han ved at passere forbi saa mig i Arbejde paa Lodden, foranledigede, at det kongelige Landhusholdningsselskab i nogle Aar anbragte Landvæsenlæringer hos mig, og inviterede mig hyppig til Middag hos sig sammen med hans Funktionærer og andre ikke fornemme Gæster. Og hvor var det ikke interessant, naar vi efter Bordet paa hans Kontor eller i Havesalen ved en Kop Kaffe og en Cigar underholdtes ved hans Beretninger og Ræsonnements over hans Oplevelser paa hans hyppige Udenlandsrejser. Han havde saa mange Interesser og var en saa alsidig dannet Mand, at man altid bragte noget Udbytte hjem fra et Selskab hos ham, hvor man aldrig følte sig tilsidesat eller overset, men paa den anden Side heller ikke let skulde glemme de Agtelseshensyn, man skyldte hans Dannelse og Samfundstilling. Enhver, der kendte Tesdorpf og havde Blik for, hvad han havde været for det danske Landbrug, kunde kun glæde sig, hver Gang Hans Majestæt ved Udnævnelse til højere Rang eller Dekorationer viste ham sin Bevaagenhed. En Beretning — som der var givet mig særlig Anledning til at affatte — om, hvorledes han benyttede mig til at hjælpe sig med Oprettelsen af en Brugsforening, har jeg omdelt til nogle deri særligt Interesserede.

Andre kære Omgangsvener fandt jeg i Godsforvalter, Kammerraad Andersen, Gartner Pedersen, Skovrider Bjørn samt i mine Bymænd: Hans Larsen, Peder Krog og Simon Abraham, tjenstvillige og hjælpsomme Mænd, med hvem jeg i flere Aar samledes een Gang om Ugen til en l'Hombre og en tarvelig Beværtning med Smørrebød. Fordringerne til Lovemaaden ved Sammenkomster vare den Gang mere beskedne end nu, men Fornøjelsen derved derfor ikke mindre.

Blandt Standsfæller omgikkes jeg især Rasmussen i Nagelsti, Rasmussen i Karleby og Lindholm i Nr. Ørslev, og jeg har mange behagelige Erindringer om Besøg hos eller af dem. Jensen i Falkerslev og Hansen i Bregninge satte jeg ogsaa megen Pris paa, men kom paa Grund af Afstanden imellem os sjældnere sammen med dem. Til min Omgangskreds horte naturligvis ogsaa Gaardmændene i og enkelte udenfor mit Distrikt, til hvem jeg med Familie blev indbudet ved alle festlige Lejligheder og vistes al venlig Forekommenhed, faldt det end i Begyndelsen Folk vanskeligt at finde sig i, at vi toge tidlig hjem, Kl. 9 (inden Punschen serveredes), for ikke at være udisponerede til næste Dags Gerning. Bondestanden — og jeg kan gerne sige Lærerne med — levede i de Tider ikke saa selskabeligt et Liv som nu, men holdt sig mere ved Hjemmet. optaget af dets Gerning, og jeg, som altid havde fuldtop af Arbejde, sympathiserede med denne Levevis og distraheredes ved for hyppige Fraværelser fra Hjemmet. Jeg horte aldrig til den Kategori af Lærere, om hvem min gamle Ven, Nagelsti-Rasmussen, ret træffende ytrede: »Der kan ikke blive bagt en Pundekage i Byen, uden de skulle være med at spise den.« Mit Hjem var mit Eden! der færdedes min kære Hustru (se Nr. 14) og jeg i travl Virksomhed, glade i Sind over vort Arbejde og dets gode Fremgang, og glade over vore Børn, 3 Sønner og 1 Datter (se Nr. 15, 16, 22, 24). Det var lykkelige Aar fra 1848 til 1865, da vi nød Sundhed og alle et arbejdsomt Livs Velsignelser i fredeligt og venligt Samkvem med vore Omgivelser. Da sendte Herren os tunge Prøvelser: min Hustru begyndte at lide af hyppige og stærke Blødninger, der indtil hendes Død i 1871 i henved 6 Aar holdt hende for det meste paa Sygelejet. Efter vor Læges Raad tyede vi omsider til Professor Hovitz i København, der konstaterede, at Sygdomsaarsagen var en indvendig Svulst, som han ansaa det for livsfarligt ved Operation at borttage. I Sengklæder førte jeg hende til København og i Sengklæder førte jeg hende uhelbredet tilbage. Hvad der end yderligere forogede vor Sorg var, at vi under min Hustrues Sygeleje i 1867 af Skarlagensfeber mistede vor lille Datter (se Nr. 24). Hver Gang jeg mindes disse sorgelige Aar, virker som en lægende Balsam Mindet om al den Deltagelse, der vistes os, og især om

den opofrende Hjælp og Pleje, der ydedes min Hustru af P. Krogs Hustru, der, uagtet hun selv havde et stort Hus at passe, aldrig forgæves lod sig kalde paa af os, ved Dag og ved Nat, og derved i Gerning viste, hvor meget hun holdt af min Hustru. — Siden 1871 har jeg været Enkemand og ofte tungt følt min ensomme Stilling; men Arbejde har med Guds Hjælp opretholdt mit Mod, og jeg har været saa heldig at have haft gode Husbestyrerinder, først hende, der siden blev min Svigerdatter (se Nr. 15), og siden en i 7½ Aar og en anden i 10 Aar.

Naar jeg nys ovenfor har sagt, at vi nød Sundhed fra 1848—65, gælder det dog ikke ganske ubetinget. I 1850 eller 51 angrebes jeg af en let gastrisk Feber, der snart gik over til almindelig Koldfeber, men paa et hængende Haar havde kostet mig Livet, da der fra Nykøbing Apothek, som den Gang ejedes af Dyrhund, til mig og to andre Patienter (Drejer Hertz i Nykøbing og Husmand Ole Hansen i Nr. Ørslev) udleveredes en Medicin med Stryknin i Stedet for Chinin. Dette skete ikke af Uagtsomhed, men som det af de i den Anledning efter Sundhedskollegiets Ordre optagne Forhører maatte formodes, for at dække over, at Apotheket i Øjeblikket manglede Chinin, og saa mente Dyrhund i dets Sted at kunne substituere Stryknin. Havde jeg fulgt min Læges, Struckmanns, Raad og saasnart det efter den første Skefuld nydte Medicin stedfindende voldsomme Krampeanfald havde tabt sig, igen begyndt paa Medicinen, vilde det gaaet mig som Drejer Hertz, hvem man vedblev at give Medicinen, indtil han døde. Jeg kan takke min forstandige Sygeplejerske, min Formands Enke, Md. Muhl, for at jeg undgik Døden. Da det vel ved kemisk Undersøgelse havde vist sig, at Miksturen indeholdt Stryknin, men ikke kunde bevises, at Dyrhund havde kommet den i, blev han frikendt for Aktors videre Tiltale, men fandt sig dog foranlediget til straks efter at sælge Apotheket. — Dette Forgiftningstilfælde vakte saa betydelig Opsigt i Læge- og Apothekerverdenen, at da jeg nogle Aar efter købte Medicin paa Roskilde Apothek, og man af Recepten saa mit Navn, spurgte man mig, om det var mig, der paa Falster havde faaet Stryknin i Stedet for Chinin.

Blandt Livserindringer indtager Mindet om mine

Elever fra Idestrup Skole en fremtrædende Plads. Jeg antager, at de i de 48 Aar have udgjort omtrent 800, i det Hele taget flinke, artige og lærvillige Børn, hvoraf jeg ikke mindes at have hørt, at nogen særlig er vanartet*), hvorimod mange have arbejdet sig frem til en bedre Stilling i Samfundet, end man i deres Barndom turde haabe. Dersom jeg vilde give mig til ved Navn at opregne alle de Elever, som ved deres hele Forhold i Skolen have glædet mig meget, blev jeg sent færdig, thi deres Tal er — Gud ske Lov — Legio. Jeg vil derfor indskrænke mig til at nævne dem, som jeg ogsaa udenfor Skolen har undervist privat i Dansk, Tysk, Engelsk, Religion, Mathematik, Verdens- og Naturhistorie som Forberedelse til Præliminæreksamen, Optagelse paa Næsgaard Agerbrugsskole eller til Latinskolen. — Da min ældste Søn blev 10—12 Aar, dannede jeg af ham, J. Kusks Søn Hans og P. Krogs Søn Ludvig et Hold, som jeg gav Undervisning daglig en Time før og en Time efter ordinær Skoletid. H. Jensen, nu Ejer af Steffensminde paa Nordfalster, er bleven en intelligent, højt anset Landmand, der er betroet mange Tillidsposter. Naar han oftere har udtalt, at han maa takke mig for, at han er blevet, hvad han er, saa yder han mig en Ros, som jeg kun med stort Forbehold kan modtage, da han ikke medregner een Faktor: den høje Grad af Modtagelighed, min Undervisning mødte hos ham. Ludvig Pedersen, nu Gaardejer i Sdr. Taastrup, sidder inde med solide agronomiske Kundskaber, parret med en sund Dømmekraft; han dimitteredes fra Næsgaard med Udmærkelse, men hans noget svagelige Helbred har hindret ham i at gore sig gældende i en videre Kreds. Marius Hansen, i Huset hos sin Bedstefader, Snedker Jensen paa Ourupgaard, forberedtes af Lærerinde Frk. Jürs paa Ourupgd. og mig til Optagelse i Latinskolens 3dje Klasse. Han er nu Cand. theol. med haud I. og Lærer ved Københavns Kommuneskoler. Anders Rasmussen, en Søn af Gaardejer Chr. Rasmussen i Idestrup, forberedte jeg til Optagelse paa Vaalse Realskole; siden tingede jeg ham i et Kursus i København, hvorfra han tog artium med laud., og med samme Karakter blev han Cand. jur. og er nu Herredsfuldmægtig i

*) Undtagen Skræder P. Holm, alias Peder Thygesen.

Nakskov. Forpagter Hansens Søn Frands, Skræder Larsens Søn Jørgen og Gaardejer Jansens Datter Ingeborg underviste jeg i flere Aar i Tysk, hvori de gjorde rigtig god Fremgang. Frands Hansen forberedtes senere af Lærer Lange i Ulslev til Seminariet og er nu Andenlærer i Eskildstrup. Ludvig Larsen forberedte Frk. Jürs og jeg til Optagelse i Latinskolen, hvorfra han efter $1\frac{1}{3}$ Aars Forløb udgik med en stor Præliminæreksamen; han er nu 1ste Kl.s Jernbaneassistent i Fredericia. Tesdorpf's Søn, nuværende Hofjægermester Fr. Tesdorpf, har jeg undervist i Regning, og hans to ældste Søstre tillige i Religion og Danmarks-historie. Mine to sidste ikke mindst fornøjelige private Elever ere P. Krogs Sonner Marius og Thorvald. Da jeg fik min Afsked, var de henholdsvis henved 13 og 11 Aar. Den yngstes Evner henviste ham saa afgørende til de Studerendes Vej, at Forældrene besluttede at lade ham betræde den. De lode dem ved min Afgang udmelde af Idestrup Skole og bad mig overtage deres Undervisning, hvilket jeg ogsaa gjorde, og forberedte Thorvald til Optagelse i Latinskolens 1ste Kl. i Alt, undtagen Fransk. Broderen Marius fik med det samme en noget videregaaende Undervisning, end Almueskolen giver. Thorvald har i to Aar hævdet Dukspladsen i sin Klasse; ved sidste Eksamen manglede han $\frac{1}{3}$ Points i at holde den, men han vil nok generobre den.

Jeg har altsaa haft megen Glæde af mine privat underviste Elever; jeg er ikke vis paa, at Glæden fuldt ud har været gensidig. Thi jeg ansaas vistnok for at være en streng Lærer, og i den Betydning var jeg det ogsaa, at jeg, hvor der ikke manglede Evner, fordrede en samvittighedsfuld Tilgivelse af det Foresatte, hvori ogsaa ofte var indbefattet Gengivelse efter Hukommelsen af Lektier; saa blev det min Sag at bringe det Udenadlærte til fuld Forstaaelse; tankeløst Ramseri lod jeg mig aldrig noje med. Der er i vore Dage Nok, som fordømme denne Læremethode og som til det Yderste hævde, at al Udenadslæren i Skolen skal banlyses (jeg har faaet Elever fra fremmede Skolers ældste Klasse, der have regnet med Tabellen liggende foran sig; de maatte ikke pines med at lære den udenad). Ja, der holdes næsten intet Skolemøde, uden at der af En eller Anden udtales en — tildels maaske berettiget — Fordømmelsesdom over Ramseriet. Saa-

danne Domme modtages ofte med saa livlige »Hør!«, at der hører et vist Mod til, hvad jeg flere Gange har dristet mig til, at gøre de Herrer opmærksomme paa, at et udenadlært Pensum med tilføjet Forklaring af Læreren ikke er ensbetydende med tankeløst Ramseri, og at dersom Skolens Gerning skal være opdragende, saa skal den lære Børnene og vænne dem til at arbejde; men dertil vænnes de ikke ved Time efter Time kun at høre paa Lærerens Foredrag, der efterhaanden nødvendigvis maa blive mat. I en god Skole skal der saavel hos Lærer som Elever være en passende Vekselvirkning af Reception og Produktion — Modtagelse og Frembringelse. Vistnok er det her som i de fleste andre Forhold, at den gyldne Middelvej er den bedste, og jeg har erfaret, at den ogsaa ofte fulgtes af Mænd, som paa Skolemøderne have taget Bifald paa deres krasse Udtalelser mod al Udenadslæren, men som, naar man i Enrum talte med dem efter Foredraget, indrømmede, at de ogsaa i deres Skole krævede Udenadslæren af f. Eks. Bibelsteder og Salmeverv m.m. Ja, det indrømmedes af selve den radikale Forsvarer for den frie Foredragsmethode uden Lektie læren, Hr. Hansen Ølstykke, paa et af ham foranstaltet talrigt besøgt Møde heri Idestrup, hvor Floskelen: »Det er ikke Børnene, men Læreren, der skal lære Lektie«, modtoges med et Bifald, som vistnok kun i ringe Grad svækkedes ved min Bemærkning, at det allerbedste var, at Lektien lærtes af begge Parter. Ved samme Møde tillod en fordums Elev sig at anke over, at jeg ikke havde forstaaet at vinde Elevernes Kærlighed. Kan være, at der er noget berettiget i hans Anke; jeg anser ikke mig selv for at have grebet Fuldkommenheden, om jeg end jagede efter den. Men Betydningen af hans Anke svækkes dog noget ved de Beviser paa Elevers Hengivenhed, jeg i Form af Gaver: et Skriveetui, en Lænestol, en Mappe med 60 Underskrifter, en Sølvpokal, et Album med 99 Fotografier af Elever, har modtaget ved betydningsfulde Afsnit af mit Liv, hvilken Hengivenhed ogsaa smukt kom til Orde ved mit af henved 200 Mennesker besøgte Afskedsilde Søndagen mellem Jul og Nytaar 1895. Jeg er ikke saa naiv at tro, at alle disse vare mig særlig hengivne, mange ere vel ved Omstændighedernes Magt forte til Stede; men naar kun Flertallet i mig har fundet en Mand, der under Skrøbelighed, dog med

Troskab og god Vilje har røgtet sin Gerning, saa er der bevist mig al den Ære, der kan tilkomme mig som Medlem af den menige Lærerstab — og saa er jeg tilfreds.

Naar jeg i det Foregaaende noget vidtloftig er kommet ind paa Læremethode-Spørgsmaalet, da er det, fordi dette for enhver Lærer saa alvorlige Spørgsmaal saa meget har beskæftiget mine Tanker, at det i Sandhed hører til mine Livserindringer.

Dertil hører ogsaa Alt, hvad der vedrører min Virksomhed som Avlsbruger, thi jeg blev »Landmand med Liv og Sjæl.«*) Man studser vel og anser det for et Paradoks, at to saa heterogene Ting som Landvæsen og Skolegerning kunne omfattes med lige Interesse. Jeg skal bestræbe mig for at vise, at det dog lader sig praktisere, men saa maa jeg rigtignok være saa ubeskeden at forudsætte som indrommet, at jeg med Interesse har røgtet min Skolegerning. — Til Idestrup Embede horte en Jordlod paa 5 Tdr. Land, og Udbyttet af den udgjorde en saa væsentlig Del af Embedets Indtægt, at jeg ikke kunde tage mig det let med dens Drift. Vel havde jeg siden mine Drengaar aldrig beskæftiget mig med Markarbejde, men da jeg nu skulde til at begynde derpaa, viste det sig snart, at »hvad man i Ungdommen nemmer, man ej i Manddommen (Alderdommen) glemmer«. Det faldt mig temmelig let at slaa Græs, meje og udføre alt Høstarbejde saavel som — da jeg senere blev Hesteholder — at pløje, saa o. s. v.; der var, kort sagt, intet Bondearbejde, jeg unddrog mig for, undtagen at tærsk med Plejl; det fik jeg aldrig Greb paa, hvorimod jeg bestandig lagde i Tærskemaskinen, da mit Agerbrug voksede, saa jeg havde Brug for en saadan**). I nogle faa Aar var min Nabo min Plojemand, men da jeg følte stærk Trang til at være selvstændig i Henseende til Jordens Drift, købte jeg Hest og laante mig en til Hjælp til de Arbejder, hvortil

*) Hvor og fra hvem denne Ytring faldt, skal jeg senere komme tilbage til.

***) Derfor kunde jeg af Erfaring paavise adskillig Lighed mellem Lærers Gerning og Hæggerens ved Tærskemaskinen, da jeg i et Foredrag paa et Skolemøde søgte at vise, at Vilh. Becks Ytring: »Skolen er en Tærskemaskine« ikke ubetinget behøver at være, som han mente, en Fordømmelse af Nutidens Skoles Gerning.

krævedes to Heste. Seuere, da Pastor Oldenburg overlod mig 7 Tdr. Land af Præsteavlingen i Forpagtning, og jeg i Forening med Godsforvalter Andersen paa Ourupgaard blev Ejer af en Jordlod paa Boto, holdt jeg Karl, 2 Heste og 5—6 Køer. Men Botøjorden var $\frac{3}{4}$ Mil fraliggende og tildels kun tjenlig til Græsning, og naar et Agerbrug paa 12 Tdr. Land, hvor der holdes Karl og 2 Heste, skal være rentabelt, saa maa der gores noget ekstra; den blotte Kornavl kan ikke give et tilfredsstillende Nøttoudbytte. En saadan Ekstraandtægt, skønt i ringere Grad, skaffede jeg mig ved Dyrkningen af Runkelroer, som den Gang kun var indført paa Ourupgaard og af Bønderne i Almindelighed betragtedes med Mistro, men især ved Dyrkning af Kommen, som jeg indførte i Sædsiftet, da jeg først havde drænet og merglet al den Jord, jeg havde under Plov. Sædsiftet blev da: 1) Brak, 2) Kommen, 3) Hvede, 4) Roer og Grønsæd, 5) Byg, 6) Kløver, 7) Græs, 8) Grønjordshavre. Da Kommen er en toaarig Plante, vilde dens Dyrkning ikke kunne betale sig, hvis den blev saaet paa Voksestedet i Marken; derfor saaede jeg den i August i Bede i Haven og udplantede den i Brakmarken ved St. Hansdags Tider; saaledes gik intet Aars Grøde til Spilde. Paa et Skifte kunde jeg avle 16 à 20 Tdr. Kommen, der kunde udbringes i 14 à 20 Rgd. Td., ja et enkelt Aar 24 Rgd. Straks i Slutningen af Juli, naar Kommenen var høstet, gødedes og behandledes Jorden til Hvedesæd, og da Hveden ogsaa den Gang var i god Pris, indbragte disse to Afgrøder en saa betydelig Sum, at afdøde Tesdorpf med Sandhed kunde sige: »Betz's Sønner ere opfødte paa Kommen.« — Nuomstunder, da Kommen ikke bruges ret meget i Brænderier, lønner det sig næppe at dyrke den i det større. — Vel har jeg lagt mangan træet Arm paa min Jordlod, men jeg har ogsaa haft megen Glæde af at betragte den, og i den Henseende sympatiserede jeg med mine Omgangsvener: Jensen i Falkerslev, Rasmussen i Karleby, Lindholm i Nr. Ørslev, Rasmussen i Magelsti, der vare dygtige Skolemænd og tillige dygtige Landmænd, hvorfor vi ogsaa, naar vi besøgte hinanden, altid skulde ud og betragte Afgrøden paa Lodden. — Den bekendte Lærerinde, Frøken Anna Brun i København, forargedes over, at Lærer Hansen, Stenløse, paa et Skolemøde, hvor der diskuteredes om Hen-

sigtsmæssigheden af Jordlodder til Landsbyembederne, ytrede: »Jeg er Landmand med Liv og Sjæl.« Sagtens vil hendes Dom om mig ikke blive mildere end over Hansen; men skønt jeg har megen Agtelse for Frokenen som Lærerinde — vi have ogsaa paa Lærermøder samstemmet i flere Spørgsmaal — maa hun forlade mig, at jeg ikke kan anse hende som kompetent Dommer over Landsbylæreres fra københavnske Kommunelæreres saa forskellige Stilling. Og vil hun se et slaaende Eksempel paa, at varm Interesse for Skolegerningen og Landvæsen kan forenes, saa vil jeg henvise hende til Veteranen L. H. Kristensen, Oppesundby, om hvis Interesse for Skolegerningen hun sikkert ingen Tvivl nærer; han forrettede selv alt Arbejde paa sin Jordlod. Men indrømmes maa det, at ikke alle Lærere magte at forene begge Interesser. og dels maaske derfor og dels paa Grund af de vanskeligere Arbejderforhold vinder Frk. B.s Syn paa Sagen Terræn ogsaa i Lærerkredse. Her i Sognet ere alle Jordlodder bortsolgte fra Skolen, og det er snart et Særsyn at se en Lærer selv drive sin Jordlod. Der kan siges meget baade for og imod; men naar man vil urgere, at en Lærer ikke kan være baade dygtig Skolemand og Landmand, eller at det nedsætter ham i Agtelse at arbejde paa sin Jord, saa maa jeg protestere, thi jeg har endnu aldrig set, at Skolens eller en Lærers aandelige Standpunkt højnedes derved, at han bortforpagtede sin Jord.

Imidlertid: hver Ting til sin Tid! Aarene gik, jeg ældedes og maatte være betænkt paa nogen Indskrænkning i min anstrængte Virksomhed i det Hele og da først som Avlsbruger; jeg kunde ikke mere som forhen færdes i Marken, min første Husbestyrerinde blev gift med min ældste Søn (se Nr. 15), saa jeg fandt det tilraadeligt, da jeg var omtr. 65 Aar gammel, at hæve Agerbruget. Ejendomsjorden paa Bøto solgtes med 60 pCt. Avance, af den forpagtede Jord fik jeg en Afstaaelsessum, og Skoleloden dreves i nogle Aar til Hælften af Forskellige, indtil Gaardejer P. Krog i den sidste Tid tjente mig i at forpagte den for 200 Kr. aarlig og frit Brug af Hest een Gang ugentlig. Jeg havde nu kun min Skolegerning at rogte, og det fuldt mig ikke besværligt; men da jeg blev 69 Aar og da Amtsraadet den Gang tilstod gamle Lærere fuld Løn til Hjælpe lærer, besluttede jeg mig til at tage

en saadan, men vel at mærke H j æ l p e lærer, ikke Vikar, til hvem jeg afleverede Skolen. Det kunde af flere Grunde ikke falde mig ind, thi dels var jeg fuldkommen aands- og legemsfrisk og kunde ikke undvære Beskæftigelse, dels ansaa jeg det som Uret mod Børnene at udsætte dem for de Ulemper, som kunde være en Følge af maaske hyppig Skiften af Hjælpelærer. Derimod beskyttedes de, naar jeg vedblev selv at bære Skolen, deltage i Undervisningen og sørge for, at Alt kom til at gaa i den tilvante Orden. Saa beholdt jeg selv Undervisningen i Religion og i Hovedsagen ogsaa i Regning og Retskrivning, i hvilke to og flere andre Fag begge Lærere dog paa en Gang virkede i Skolestuen. Generede det end lidt i Førstningen, saa vænnede man sig dog snart dertil. Mine Medhjælpere vare: Jes Lange (nu Gaardejer i Idestrup) i godt 2 Aar, Fr. Chr. Larsen (nu Førstelærer i Sandby) i over 5 Aar, begge befordredes til Ulslev-Embedet her i Sognet. Min sidste Medhjælper, Jensen (nu Lærer i Honske ved Roskilde), var kun kort hos mig, da jeg til 1ste Januar 1896 tog min Afsked.

I hele min Embedstid har jeg været en flittig, for det meste aktiv Deltager i Skolemøder, især her hjemme i Stiftet, dog ogsaa i København og Roskilde. Af de store nordiske Møder har jeg kun deltaget i det i Stockholm 1880, hvortil jeg rejste sammen med Rasmussen i Karleby som Logiskammerat. Forhandlingerne paa de forskellige Steder i Stockholm bivaanede vi kun lidt, men efter at vi havde været til Stede ved den Gudstjeneste i Ladugaardslandets Kirke, hvormed Mødet aabnedes, benyttede vi især Tiden til at bese det dejlige Stockholm og dets Omgivelser, flittig benyttende de smaa Dampskibe paa Mälaren, som idelig sætte Stadens Dele i Forbindelse indbyrdes og med de omliggende Lystslotte. Vi logerede i en flot privat Lejlighed i Näkström-gatan (tæt ved Berzeli Park), tilhørende en Frk. de Geer, der paa den Tid laa paa Landet. Opreisen til Stockholm var ogsaa overordentlig interessant med Ekstratog pr. Bane til Jönköping, hvor vi overnattede, og derfra pr. Dampskib paa Vettern og ad Kanalvejen gennem Sluserne til Norrköping, hvorfra vi atter pr. Bane førtes til Stockholm. Ved Farten ad Kanalen fik vi et rigtig anskueligt Billede af, hvorledes Sluseværket formaaede at hæve Skibet til en maaske 100

Fod højere liggende Del af Kanalen eller i omvendt Retning sænke det. Jeg forbausedes ved at finde Sverrig saa naturskønt og har til Dato bevaret Indtrykkene af den dejlige Tur. — Det Skolemøde for hele Danmark, der i 1888 holdtes i Københavns Tivoli, efterlod baade ved de interessante Forhandlinger, hvori jeg deltog lidt, og ved det behagelige Mødested, hvor man traf mange gamle Kammerater, Minder, der fortjene at nævnes blandt Livserindringer. Iøvrigt er jeg tilbøjelig til at erklære de smaa Moder for kun Falsters Provsti, vi i sin Tid holdt paa Borgereskolen i Nykøbing, for de nyttigste, fordi Forhandlingerne der mere end paa de større Moder drejede sig om den daglige praktisk Skolegerning. Den Fordel havde ogsaa disse Møder, at de vare langt billigere end Stiftsskolemoderne, der for mangen Deltager i de uundgaaelige Fællesmaaltider let blive for dyre. Og saa stiftede man paa de smaa Moder anderledes nøje personligt Kendskab til Kolleger; mig bragte de i nærmere Berøring med Pastor Haar, Overlærer Kynde og Lærer Torup, Mænd, jeg skylder Tak for mangt Vink, der er kommet mig til Nytte i min Livsgerning. Torup var tilligemed Skoleinspektør Bertelson i Aarhus blandt de første Monradister; han tog artium, medens han var i Nykøbing, befordredes senere til Skoleinspektør i Odense, men er nu død.

Om Rejser, jeg har foretaget, har jeg ikke faa behagelige Erindringer. Men saalænge jeg havde baade min Skolegerning og Agerbruget at varetage, var det meget vanskeligt for mig at foretage Rejser udenfor Stiftet, hvilket ogsaa mine økonomiske Forhold og de den Gang dyrere Kommunikationsmidler lagde Hindringer i Vejen for. Dog, da min ældste Son (den Gang den eneste) var en 3 Aar, fik jeg gjort Udveje til med Kone og Son at besøge al Familien i Sjælland. Denne Rejse iværksattes paa den Maade, at jeg kørte med egen Enspænderbefordring først til Gaabense og efter pr. Dampskib med Køretøj at være sat over til Vordingborg, til Ringsted, hvor vi blev et Par Dage hos min Svoger og Søster, saa til Brøndbyøster til Svoger E. Skjoldager, dernæst uden Standsning gennem København til min Kones Hjem, Brede. Fra Brede kørte vi over Farum og Slagslunde til min Broder i Slangerup og saa gennem Roskilde og Ringsted hjem. Hele Rejsen endtes paa 10 Dage

og blev meget billig, da vi hos Familien havde frit Ophold ogsaa til Hesten. Og saa var der en egen Charme ved denne Rejsemaade, hvor man ganske efter Behag kunde disponere over Tiden, være ugenert af Medrejsende og havde anderledes rig Lejlighed til at beskue de Egne, vi passerede, end naar man gennemfarer dem med et Jernbanetog. — Om Stockholmsrejsen har jeg foran udtalt mig, og Rejser til København i Forretningsanliggender henfører jeg naturligvis ikke til den Kategori af Rejser, jeg her vil omtale, nemlig Rejser, der havde til Maal at se fremmede Egne, nyde Rejselivet i behageligt Selskab. — Da jeg saa temmelig havde gennemstrejft Lolland-Falster og Sjælland (bl. a. gjort en Tur med Rasmussen, Nagelsti, og P. Skytte til Jægerspris, Frederiksborg og Fredensborg), stod min Hu til ogsaa at se noget af Møn (Klinten) og Jylland. Klinten fik jeg Lejlighed til at se i Tredserne, da jeg tilligemed min ældste Søn og P. Krogs Søn Ludvig indbodes til en Tur dertil af den hos mig anbragte Landvæsenlærings Fader, Siemssen i Fanefjord Sogn. Naturligvis grebes jeg af det storartede Skue, som Naturen der frembød, men det er saa ofte beskrevet af dygtigere Penne end min, saa jeg skal ikke opholde mig derved, men gaa over til at beskrive min Jyllandsrejse i 1891 i Forening med mine to ældste Sønner med Koner, den enes Datter og min yngste Søns Svigerfader, P. Skytte. Da vi foretog Rejsen i Høsten, maatte min Søn (Landmanden) naturligvis blive hjemme. I Roskilde samledes Rejseselskabet, tog med Banen til Kallundborg og derfra med Dampskib til Aarhus, hvor vi indlogerede os paa Højskolehjemmet. Overfarten til Aarhus var drøj nok for Svigerdøtrene, der, især den ene, led meget af Søsyge, og Sonnedatteren led ikke blot deraf, men af en uovervindelig Frygt for, at Bølgerne skulde sluge os; den elskværdige gamle P. Skytte gjorde alt for at berolige hende. Vi blev kun een Nat i Aarhus, benyttede paa bedste Maade Opholdet der til at se os om i Byen, bese Domkirken og den katholske Kirke og toge saa næste Dag til Laven Station, hvorfra vi bleve satte over til Himmelbjærget. Den Nat, vi logerede i Hotellet der, opkom der et stærkt Tordenvejr med voldsomme Regnskyl, hvilket Naturfænomen i disse Omgivelser fik en for os noget fremmed Karakter. Næste Dag besteg vi Himmelbjærget, nød den

dejlige Udsigt derfra, indtil vi pr. Dampskib ad Gudenaen fortes til Silkeborg. Desværre var det blevet Regnvejr, hvilket tildels betog os Nydelsen af den ellers saa smukke Sejltur. I det dejligt beliggende Silkeborg opholdt vi os 1½ Dag og saa os, saa godt vi formaaede, om i Eggen, vare ogsaa ude ved Kuranstalten og toge fra Silkeborg til Skanderborg, hvor vi bestege Kirketaarnet for at nyde Udsigten derfra. Vi overnattede ikke i Skanderborg, men toge samme Dage til Vejle, besaa og beundrede Grejsdalen og Munkebjergene og endte saa vor Jyllandsrejse i Fredericia, hvor P. Skytte havde ligget som Soldat i Krigen og derfor rigtig kunde vise os om paa Voldens smukke Spaseregang og føre os hen til Krigergravene. — Nu gik vi over til Fyn, opholdt os een Dag i Odense og besaa St. Knuds Kirke, men ilede til Svendborg, hvor vi vilde opholde os lidt længere for at se dens smukke Omgivelser og Taasinge. I Svendborg blev min ældste Søn med Kone, medens vi andre toge over Langeland og Lolland hjem, hver til Sit, alle vel tilfredse med Udbyttet af Rejsen.

Min næste Rejse, i Sommeren 1896 med mine to Elever, P. Krogs Sønner, og min Husbestyrerinde, Frk. Rasmussen, gik ad Tyskland til, dog kun til Rostock, en Springvej for os, der bo saa nær ved Gedser. I flere Aar havde jeg læst Tysk med Drengene, der havde gjort god Fremgang der: Thorvald havde med Glans bestaaet Optagelsesprøven til Latinskolen, saa jeg undte dem rigtig den Udflugt, der gav dem Lejlighed til at høre Sproget i Tyskernes Mund og samtidig se den ret interessante gamle Hansestad Rostock, nu en By paa ca. 50,000 Indbyggere. Den ydre, yngre Del af Byen rummer en Del ret monumentale Bygninger i samme Stil som man nu bygger hos os, og er forskønnet ved et offentligt Lystanlæg med Beværtningspavilloner. Til den gamle, indre By kommer man gennem en Port, rimeligvis Levning fra en Tid, da Byen var befæstet. Dens Udscende og Livet, som rører sig der, syntes ikke synderlig forskelligt fra, hvad vi se i vore større Provinsbyer, f. Eks. Aarhus. Som der har man ogsaa i R. Spørvogne og Drosker, men man lægger Mærke til, at disse ere bespændte med magre, ranglede Heste, ligesom ogsaa de Heste, vi saa benyttede af Bønder, vare i slet Foderstand og ikke af en saadan sluttet

Bygning som Landhesten hos os. Vi besaa Mariekirken i Rostock, i hvis Korvinduer findes dejlige bibelske Glasmalerier, besaa Byen, saa godt som vort korte Ophold — kun een hel Dag — tillod; Drengene forstode godt, hvad de læste paa de forskellige Skilte, forstode ogsaa min Tale med Tyskere, efter at jeg til disse havde ytret: »Bitte, sprechen sie langsamer!«, en Anmodning, jeg ogsaa for mit eget Vedkommende behøvede at rette til dem. Hotelværtens Ytring, at han horte paa mit Tysk, at jeg maatte have rejst meget i Tyskland, tog jeg kun for, hvad det sikkert var: Smiger. Vort korte Ophold tillod os ikke at betragte mere af Byens Omgivelser, end vi havde set ved Ankomsten pr. Jernbane fra Warnemünde, der ved sine mange venlige Smaabygninger langs Floden Warna, alle med Husgavlne vendende mod Flodbredden, gør et grumme tiltalende Indtryk, betragtet fra Dampskibet, der fører En lidt op ad Floden til Banestationen. — I Sommeren 1897 rejste jeg alene til Helsingborg, hvor jeg besøgte min forhenværende Husholderske i 9 Aar, Agnes Petersen, der førte mig til Forlystelsesparken »Hälsan« og Badestedet »Ramlösa«, seværdige, smukt beliggende Steder. Jeg tog derefter med Dampskib fra Helsingborg til Kullen, en Sejlur, der frembød de yndigste Udsigter til begge Kyster, bl. a. ogsaa til »Kullagunnarstorp«. Dampskibet lægger til ved Fiskerlejet »Mölle«, der ligger dels nedenfor, dels opad Bjæragskraaning; jeg tog Station paa det højtliggende, af saa mange Danske besøgte Fru Jönsons Hotel, hvorfra man nyder en henrivende Udsigt over Sundet til den danske Kyst. Jeg opholdt mig der St. Hansdag, en Helligdag i Sverrig, hvorfor ogsaa om Aftenen Hotellet var illumineret, og der herskede blandt Gæsterne en meget animeret Stemning, vedligeholdt og forøget ved Musik og Sang. Hvad der meget bidrog til at behageliggøre mig Opholdet paa det naturskønne Sted og i det gode Selskab var den lette Bjærgluft, man der indaander, der tillod mig at bestige temmelig betydelige Højder, som de fleste af Gæsterne mente maatte ligge over »den gamle Kammerraad«s Rækkeevne. — Det gode Udbytte, jeg i 1897 havde haft af min Sverrigrejse, fremkaldte hos mig Ønsket om ad Aare at give mine to Sønnedøtre, 17 og 14 Aar, Lejlighed til de samme Nydelser, jeg havde haft af Turen; og at gentage den sammen med

dem vilde ogsaa være en Nydelse for mig, der, jo mere jeg ældes, føler mig mere oplagt til at glæde mig over og med glade Unge. Og glade og muntre vare Pigebørnene og min kære Elev Thorvald Krog (der havde generobret sin Duksplads), som jeg tog med paa Turen; alle mærkelige Steder paa Kullen bestege de og bleve af de andre Gæster saa venligt modtagne og behandlede, som ønskes kunde. Ja, Rektor Neergaard fra Horsens lejede endogsaa en Baad og sejlede med dem halvvejs ud til Spidsen af Forbjærget. Da Vejret var temmelig blæsende, turde jeg ikke byde Pigebørnene Sejlturen fra eller til Helsingborg, saa vi baade paa Op- og Hjemrejsen toge pr. Bane over Höganäs.

Jeg har (Side 13) ytret, at jeg haabede endnu en Gang at bestige Vejrhoj og se de Egne, hvor mine Barndomsaar hengik; og med mine i Aar fyldte 79 Aar turde jeg ikke længer opsætte at realisere denne Rejseplan. I Juni d. A. løste jeg da et 14 Dages Jernbanekort og begav mig afsted med det Forsæt at gennemstrejfe Sjælland, især min Fødeegn: Odsherred. Først tog jeg til Vemmetofte, hvorhen min elskværdige Eftermand, John Hansen — til hvem jeg havde sluttet mig nøje — var bleven befordret som Kantor. Der tilbragte jeg behagelige 2½ Dag, glad over at være sammen med Hansen og hans Hustru og over at betragte det dejlige skovomkransede Vemmetofte, der ikke blot bestaar af Klosteret, men af en hel lille Villaby. Over Køge og Roskilde tog jeg saa pr. Bane til Holbæk, hvorfra jeg med Postvogn til Nykøbing over den inddæmmede Lammefjord gik til Herrestrup, hvor jeg blev modtaget af Lærer Blom fra Grevinge, der gæstfrit aabnede mig sit Hjem i nogle Dage og viste mig om i Byen, som nu var mig næsten ganske fremmed, da jeg kun een Gang siden min Konfirmation havde besøgt den for en Snes Aar siden. I Præstegaarden mødte jeg al ønskelig Forekommenhed af Pastor Rikard Petersen, der viste mig Kirkebøger, som vare førte af min Fader, førte mig ud i Haven og om i Beboelseslejligheden, der var næsten uforandret saaledes, som jeg fra min Barndom kunde erindre den. Da der Dagen efter min Ankomst til Grevinge skulde være Lærer-Kredsmøde i Nykøbing, og Hr. Blom tilbød mig Befordring dertil, benyttede jeg denne Lejlighed til at se større Partier af Odsherred med dets mange høje

Punkter, der aabne smukke og vide Udsigter. Fra Grevinge kørte jeg med lejet Vogn gennem Asnæs til Faarevejle og tog ind til Pastor Rosen, til hvem jeg havde nogen Adresse. Da det var Søndag, og han skulde prædike i Dragsholm Kapel, tog jeg gerne mod hans Tilbud at følge med ham og passere gennem Byer og se Egne, der fremkaldte mange Barndomsminder. I kort Afstand passerede vi Vejrhøjen, og jeg havde gerne bragt mit Forsæt (S. 13) at bestige denne til Udførelse, men jeg hindredes baade deri og i at besøge Kaarup — i mange Aar min Moders Bolig — af et afskyeligt Regnvejr. Fra Vejlekroen tog jeg med Posten til Jyderup og videre til Roskilde, hvor jeg besøgte min Barndomsven, Justitsraad Gøtzsche — og til min Søn, Bankmanden i København, hvor jeg nu tog Station en Tid, og hvorfra jeg gjorde Udflugter til min gamle Svoger, N. Skjoldager i V. Saaby ved Hvalsø Station, og til min Søn i Slangerup. Efter 12 Dages Fraværelse kom jeg hjem til Bispevisitats her, slet ikke anstrængt af Rejsen, som jeg dog vist nu, da jeg gaar i det 80de Aar, gør bedst i at anse som den sidste af nogen Betydning.

At jeg besluttede mig til at søge min Afsked til Udgangen af Aaret 1895, uagtet jeg endnu besad Arbejds-kraft nok til at fortsætte min Skolegerning som hidtil med en Medhjælper, dertil medvirkede især een Omstændighed. Medens man i flere Amter, f. Eks. Frederiksborg, var meget karrig med at bevilge Afsked, men tilbød Ansøgere derom Bidrag til Hjælpekærerløn i Stedet for Afsked, havde Amtmanden her i Amtet faaet Amdsraadet til som Regel kun at bevilge Bidrag til Hjælpekærerløn for eet Aar, efter hvilken Tid Læreren blev anmodet om at tage sin Afsked. Det kan være forsvarligt at følge denne Regel, hvor den ældre Lærer slet ikke befatter sig med Skolen, men den synes ikke human, hvor han deltager i Undervisningen og selv bærer Skolen. Min Provst forsikrede mig rigtignok, at jeg ikke vilde faa Anmodning om at gaa af, men jeg vilde nødig risikere, at Amtmanden dog en skønne Dag satte igennem, at jeg skulde anmodes om at indkomme med Afskedsbegæring. Økonomiske Hensyn behøvede jeg ikke at tage, men det, der gjorde mig betænkelig ved at sige »Pas«, var Frygt for, at jeg skulde komme til at mangle Beskæftigelse, hvilket jeg ansaa for

en Ulykke. Naar jeg imidlertid blev boende i Idestrup, kunde jeg vedblive at være Kirkeværge, bestyre Brugsforeningen og have nogen Undervisning. Saa søgte jeg da og fik en Byggeplads, men temmelig uheldig beliggende, og da min Elev, Jensen til Steffensminde, tilfældig kom her hen, var han ikke fornøjet med, at hans gamle Lærer skulde bo der, men formaaede sin Svoger, P. Krog, til at tilbyde mig en Byggeplads midt i Byen og venligt beliggende overfor Præstens Have. Der opførte jeg mig for 4500 Kroner en bekvemt indrettet lille Bolig, hvor jeg befinder mig rigtig vel, og da mine Sønner have foræret mig en Ponyvogn og P. Krog leverer mig Hest, naar jeg vil køre, har jeg det saa behageligt, som jeg efter mine Forhold kan have det. Autoriteterne have bevirket min Udnævnelse til Kammerraad den 11te Februar 1896, Distriktet hædrede mig ved min Afsked og ved mange andre Lejligheder: behagelige Livserindringer at dvæle ved for en gammel Pensionist.

Men at »Solskin og Skyer følges ad« skulde jeg snart komme til at give Kingo Ret i, som jeg da saa ofte forhen i Livet havde maattet. Det var Sogneraadet, der denne Gang skulde belære mig derom. — Da jeg fratraadte mit Embede ved Udgangen af et Aar, og Anordn. ^{29/7} 1814, § 64, indrømmer den Fratrædende saa mange $\frac{1}{12}$ af Indtægterne, som han har tjent Maaneder af Aar, dog at Omkostningerne paa Jordens Dyrkning, Besaaning og Indhøstning forlods godtgøres efter uvillige Mænds Skøn, havde jeg af min Eftermand kun Krav paa saadan Godtgørelse, hvis han havde overtaget Skoleloden. Men da Sogneraadet havde bortsolgt Lodden fra Embedet, rettede jeg min Fordring til Sogneraadet, der imidlertid, uagtet Anordningens Ord synes saa klare, at de ikke kunne misforstaas, nægtede min Fordrings Berettigelse, men derimod vilde gøre gældende, at jeg havde oppebaaret eet Aars Fouragevederlag for meget, en aldeles uberettiget og ubevislig Paastand, som jeg selv ikke var uden Skyld i, at man kunde fremkomme med, fordi jeg i mine aarlige Kvitteringer for oppebaaret Løn, der lode paa et Kalenderaar, ikke havde præciseret, for hvilken Fouragesæson — der regnes fra November til Maj — jeg havde modtaget Vederlaget. Da Ministeriet henviste Sagen til Domstolens Afgørelse, foretog jeg

flere Skridt til Sagsanlæg mod Sogneraadet, men da Formandens Svoger, Amtsraadsmedlem Chr. Olsen, af Amtmanden var tilsagt fri Proces for Sogneraadet, og da de 85 Kroner, Sagen drejede sig om, ikke for mig spillede den Rolle, som de vilde have gjort for en stakkels Lærerenke, lod jeg Sagen falde. Hvad der tildels bestemte mig dertil var, at jeg indsaa, at jeg havde grebet Sagen kejtet an: jeg skulde sagsøgt Sogneraadet til at betale mig Loddens Efteraarspløjning og Saasæd og ladet det kontrasøge mig for Fouragen.

Som foran nævnt, udmeldte P. Krog i Decbr. Maaned 1895 til mig, altsaa da jeg endnu var i Embede, sine Søner af Idestrup Skole for at lade dem privat undervise af mig for en stor Del Fag, hvori der enten slet ikke undervistes eller dog i en mindre Udstrækning i den offentlige Skole. Denne Udmeldelse var jo aldeles lovlig i Henhold til Lov 2den Maj 1855, men den fandt Sogneraadsformand Jens Pedersens Mishag, og i første Møde i Februar 1896 gjorde han Sogneraadet bekendt med, at Drengene ikke havde søgt Skolen i hele Januar Maaned, og henstillede, om de derfor skulde mulkteres, hvilket ved Afstemning vedtoges. Dernæst tilbagesendte han Forsømmelseslisten til Præsten med Anmodning om, at Drengene maatte blive optagne paa denne. Min sindige og forstandige Præst oplyste ham om, at de ved mig vare lovlig udmeldte til ham som Skolekommissionens Formand, samt at det vel var Sogneraadets Sag at diktere Mulkter, men ikke at kontrollere Udskrivning af Skolen, hvilket sorterede under Skolekommissionen. Med andre Ord: Sogneraadet var ikke Overskolekommission. Da man ikke paa den Maade fik Ram til mig og de uskyldige Dreng, vilde dog de to læge Medlemmer af Skolekommissionen, der begge tillige vare Sogneraadsmedlemmer, vise, at de havde os i venlig Erindring. Vistnok efter Tilskyndelse ude fra (thi de ere ellers sindige, fredelige Mænd) benyttede de sig af, at de udgjorde Flertal i Kommissionen, overstemte Præsten og satte igennem, at Drengene med Aftens Varsel tilsagdes at møde til Overhøring i Idestrup Skole til Foraarsexamen. Dette Paabud maatte efterkommes og blev det ogsaa, uden at Drengene bleve vist tilbage til den offentlige Skole.

Var det nu Omlu for Drengenes tilbørlige Undervisning,

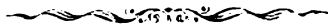
der fremkaldte Tilsigelsen? eller søgte man Revanche for lidt Nederlag i Overskolekommissionen? Svaret vil Enhver, der læser disse Blade, let finde.

Derimod maatte jeg blive Svar skyldig, da Kontorchef Weis i Kultusministeriet, hvem jeg talte med i Anledning af Fouragesagen, spurgte mig, hvoraf det kom, at Sogneraadet stillede sig saa uvillig overfor mig, da der dog fra mine Overautoriteter forelaa Indstillinger i Ministeriet, hvilke bevirkede min Udnævnelse til Kammerraad, Jeg formaaede ikke at give tilfredsstillende Svar derpaa, og jeg betvivler, at selve Sogneraadsformanden, Jens Pedersen, formaaede det. Thi at jeg ikke altid havde føjet og bøjet mig for Sogneraadet, men paa sommelig Maade hævdede min og Embedets Ret og faaet Ministeriets Medhold, da jeg klagede over Sogneraadets Offeransættelse, da det forsøgte at skille mig ved Offeret af Ulslev Distrikt, at berøve Embedet efter mig 20 Kr. Kirkebylærerløn, at skille Ourupgaard fra Idstrup Distrikt m. m., forklarer maaske, men undskylder ikke en mildest talt mindre hensynsfuld Optræden mod en gammel — jeg tør vel sige — veltjent Lærer. En Kendsgerning er det imidlertid, at lige siden Formandens og dermed Regeringens Sæde blev henlagt til Sdr Vedby, har jeg faaet en Fornæmelse af være Sogneraadet »miszliebig«, som jeg ikke før havde kendt.

Hermed skal jeg slutte disse Livserindringer, hvori jeg har fremdraget mange Personer, som jeg paa forskellige Maader har staaet i Forhold til, Mange, som have vist mig Venlighed og som jeg staar i Taknemlighedsgæld til, Enkelte, som have været mine Modstandere og været uvenlige imod mig. Men naar jeg nu i et samlet Overblik ser tilbage paa Personer og Begivenheder, da melder sig uvilkaarlig med sine Formaninger Fyndsproget: »Skriv Fornærmelser i Sand, Velgerninger i Sten!« Indrømme maa jeg, at det

har været mig lettere at følge den sidste Formaning end den første: jeg glemmer ikke nogen mod mig bevist Velgerning, men jeg fastholder heller ikke saaledes Erindringen om Fornærmelser, at jo Tiden mildner og efterhaanden udvisker de ubehagelige Indtryk deraf. Derfor kan jeg nu uden Bitterhed opfriske Mindet om Konflikter med Jens Pedersen og hans Konsulent, Chr. Olsen, mod hvem jeg dog har bevaret noget af den Velvilje, en Lærer altid bevarer for flinke Elever; have de ogsaa bevaret noget af den mod deres gamle Lærer, skal det være mig kært.

I d e s t r u p, den 4de November 1898.

Familieregistre.

Familien Betz.

Nr. 1. A 1. **Johan Michael Christian Betz**, født $28/9$ 1776 i Frankfurt am Main, kom som Toaarig til Danmark. Hans Moder*), Charlotte Frederikke Wagrien, skal have været Hofdame hos Hertug Frederik Christian af Augustenborg. Efter Wibergs Præstehistorie blev hun $23/3$ 1787 2den Gang gift med L. K. I. Smidt, den Gang Sognepræst i Kvislemark, senere fra $21/3$ 1794 i Wemmeløv, hvor han døde $16/9$ 1798. [I dette Ægteskab fødtes en Søn — rimeligvis død tidlig — og en Datter Sophie (altsaa Halvsøster til J. M. C. Betz), der døde ugift i en ældre Alder, efter i mange Aar at have været Gouvernante og Privatlærerinde.] J. M. C. Betz blev opdraget i Huset hos Stutmester Nielsen, Frederiksborg Stutteri, blev 1793 Student fra Frederiksborg Skole (Laudabilis), $10/4$ og $12/10$ 1795 Cand. phil. (Laudabilis), $20/1$ 1804 Cand theol (Laudabilis), $5/9$ 1806 Adjunkt i Nykøbing paa Falster. Han blev

*) Hvem hans Fader var, har min Moder aldrig omtalt, og det var først efter at jeg havde tiltraadt mit Embede her paa Falster, at min Opmærksomhed blev vakt af ældre Folk, der havde kendt ham som Adjunkt i Nykøbing, ved forblommede Hentydninger til hans fornemme Afstamning. At der har ligget noget Sandt til Grund for Hentydningerne, bekræftes af den Omstændighed, at han, efter d. $11/11$ 1814 at være kaldet til Snejbjerg og Tjorring, allerede d. $4/10$ 1815 befordredes til det store Kald Grevinge i en Alder af 38 Aar, en Befordring, der forudsætter en meget formaående Indflydelse paa allehøjeste Sted.

A 1.

³⁰/₁₂ 1810 gift med **Mette Marie Foss** (se Familien Foss Nr. 151), ²⁵/₉ 1810 hom. Pr. egr., ⁵/₉ 1814 Sognepræst i Snebjerg og Tjorring i Ribe Stift, ordineret ¹¹/₁₁ 1814, ¹/₁₀ 1815 Sognepræst i Grevinge i Odsherred, ²/₃ 1825 entlediget paa Grund af mente coctus (Sindssyge), død paa Antvorskov ²⁹/₁₁ 1846. I 1823 blev J. M. C. Betz separeret fra Hustruen Mette Marie Foss, der tilstodes en Understøttelse af kun 35 Tdr. Byg aarlig efter Kapitelstakst af Kaldet, og da de 4 yngste Børns Forsørgelse, hvoraf det yngste var lidt over eet Aar, overlodes hende, medens det ældste 12aarige, Datteren Charlotte, foreløbig en kort Tid blev hos Faderen i Præstegaarden, befandt hun sig i en meget hjælpelos Forfatning, da hun med de fire umyndige Børn drog ud af Præstegaarden. Hendes Brødre Laurits (se Familien Foss Nr. 38) og Christian (Nr. 152) ydede hende nu Hjælp saa godt de formaaede. Laurits fik anbragt den ældste Dreng, Holger, hos Godsforvalter Hjort paa Selso og den næstældste, Alfred, hos sin Stifmoder, der som Enke boede paa Holgershaab. Christian Foss, der som Ugift boede paa Frederiksværk, tog Søsteren med de to mindste Børn til sig paa Frederiksværk. Da Alfred efter tre Aars Ophold paa Holgershaab kom hjem til Moderen, boede hun paa Fredensborg, understøttet af sine Brødre, af hvilke Ole Stampe (se Familien Foss Nr. 110), der paa den Tid gæstede Danmark, tog Sønnen Holger med sig til Vestindien, ligesom han, saalænge hans Formuesomstændigheder tillod det, ydede hende Pengeunderstøttelse. — Fra Fredensborg flyttede hun til Asnæs, Nabosognet til Grevinge, hvor hun fandt et billigere Levested og kunde gøre Regning paa velvillig Støtte med Raad og Daad hos de mod hende venligsindede Præster, Voss i Asnæs og Gøtzsche i Faarevejle, der havde kendt hende som Præstekone i Grevinge. I Asnæs boede hun vistnok kun et Aarstid, da det lykkedes Pastor Gøtzsche paa

A 1.

meget favorable Betingelser i Byen Kaarup i Faarevejle Sogn at skaffe hende Bolig i et Hus, som en Gaardmand havde opført til Aftægtsbolig for sig. Da Bonden for den ringe Husleje, hun ydede, desuden græssede og fodrede hende en Ko og lod hende med Rug besaa saa stort et Stykke Jord, som hun kunde gøde til, saa boede hun i Realiteten husfrit og stræbte med utrættelig Flid at forøge sine smaa Indtægter ved at sy for Bønderne, navnlig brodere Huer for Bondepigerne. hvortil hun ofte tog Natten til Hjælp. Bornene gik i Skole i den tætved beliggende Ordrup Skole, hvor de nød en meget tarvelig Undervisning. Datteren Charlotte, som var næsten voksen, konditionerede en lang Tid som Kammerjomfru hos Baronesse Zeuthen paa Tollesegaard, og da Sonnen Alfred i Foraaret 1833 var bleven konfirmeret, fik hans Onkel Laurits ham anbragt som Skriver paa Gods-kontoret paa Basnæs. Nu lævede Moderen Husstanden i Kaarup, fik de to yngste Børn anbragt i Huset hos Købmandsenken Madam Reiffenstein i Helsingør, medens hun selv tog Plads som Husholderske hos Konsul Fenwich paa Ferryhill ved Helsingør, og hun vedblev nu at konditionere, lige indtil hun ved sin sidste Principals Død, ca. 1860, blev optaget som Pensionistinde i Meierkrones Stiftelse i Roskilde. En Tid var hun Husholderske hos Forpagter Limpricht paa Faarholm. Sidst og længst var hun hos Enkemanden, Proprietær, Cancelliraad Thomsen til Torpe Ladegaard i Hornsherred, hvor hun indtog en Husmoders Stilling, og da han solgte Gaarden og flyttede til Roskilde, flyttede hun med ham og blev hos ham indtil hans Død; han testamenterede hende 1000 Rgd. Saa var det, hun blev optaget i Meierkrones Stiftelse og døde under et midlertidigt Ophold hos sin Søn Christian i Slangerup i en noget sindssyg Tilstand den 9de Januar 1865. — Ligger begravet i Slangerup.

Børn:

- Nr. 2. B 1. **Ane Charlotte Juliane Betz**, født i Nykøbing F. d. $^{28}/_9$ 1811, † $^{7}/_1$ 1892, gift d. $^{14}/_7$ 1838 i Ringsted med Avlsbruger. Vognmand, senere Postkontrahent **Frederik Ludvig Bruun**, født $^{8}/_2$ 1806 i Ringsted, Søn af Smedemester Niels Bruun i Ringsted, † $^{10}/_5$ 1891.

Børn:

- Nr. 3. C 1. **Vilhelmine Marie Sophie Cathrine Bruun**, født i Ringsted $^{1}/_3$ 1842; $^{11}/_7$ 1865 gift med **Lars Bonderup Rasmussen**, f. $^{21}/_3$ 1835 i Bonderup ved Næstved, Søn af Parcellist Rasmus Jørgensen og Hustru Ane Kirstine Nielsen i Bonderup. Postfuldmægtig i Ringsted, senere Postekspedient ved de sjællandske Jernbaners ambulante Postbureau, i hvilken Stilling han erholdt kongelig Udnævnelse, 1877 entlediget efter Ansøgning i Naade af Stats-tjenesten og fra samme Tid ansat som Assistent i Bikuben og som Rejsende i Kongeriget for dennes Forsørgelseskasser; $^{18}/_{10}$ 89 ansat som Fuldmægtig og Ekspeditionssekretær ved de samme Kasser; nu Kontorchef i Bikuben.

Børn:

- Nr. 4. D 1. **Frederik Charles Vilhelm Laurits Bonderup Rasmussen**, f. i København $^{8}/_7$ 1866, † $^{1}/_8$ 1867.
- Nr. 5. D 2. **Christian Frederik Vilhelm Rasmussen** (ifølge kgl. Bevilling nu antaget Efternavnet **Bruun-Rasmussen**), f. i Kbhvn. $^{23}/_{12}$ 1868, Student 1887 (laud), cand. phil. 1888 (laud), Hebraicum 1889 (laud), Praktikum 1890 (laud. I.), Dimis og katek. Prøve (vix laud. og laud.), Cand. theol. $^{12}/_1$ 93 (laud.); ordineret $^{28}/_1$ 94 af Biskop Stein i Odense; $^{20}/_{10}$ 94 Kapellan p. p. for Søllinge og Hellerup i Fyen, bestyrelse efter Sognepræstens Død Embedet i Vakancen, overdroges af Provsten midlertidig Bestyrelsen af Præsteembedet for

B 1., C 1., D 2.

- Kullerup og Refsvindinge; ved priv. Overenskomst i nogen Tid Hjælpepræst i Lyng-Uggeløse og i Slagslunde; af Biskop Rørdam været overdraget Bestyrelsen af Sognepræsteembedet i Havrebjerg og Gudum fra $^{15}/_5$ — $^{15}/_8$ 96, hvilken sidstn. Dato han udnævntes til Kapellan p. l. for Værsløv og Jordløse.
- Nr. 6. D 3. **Fritz Charles Rasmussen** (if. kgl. Bev. nu Bruun-Rasmussen), f. $^0/_5$ 1870 i København, Student 1887 (laud.), cand. phil. 1888 (laud.), Hebraicum 1888 (laud.), Praktikum 1890 (laud.), Dimis og katek. Pr. (laud. og admodum laud.), Cand. theol. $^{12}/_1$ 93 (laud.), April 1893—20. Juni 1895 Lærer ved Giersings Realskole i Odense; $^{22}/_5$ 1895 udnævnt til Kapellan p. l. for Hillerød og Hørlov, ordineret $^{29}/_5$ 95 i Vor Frue Kirke i København af Biskop Rørdam. — Den $^{15}/_7$ 1893 gift med **Emilie Charlotte Spies**, f. $^5/_6$ 59 i Maribo, Datter af Cand. pharm. W. Spies og Hustru Caroline Marie Lorenz.
- Børn:
- Nr. 7. E 1. **Ellen Bruun-Rasmussen**, f. i Odense $^{10}/_6$ 1894.
- Nr. 8. E 2. **Poul Bruun-Rasmussen**, f. i Hillerød $^{11}/_2$ 1896.
- Nr. 9. E 3. **Knud Bruun-Rasmussen**, f. $^{21}/_7$ 98.
- Nr. 10. D 4. **Ane Charlotte Vilhelmine Rasmussen** (if. kgl. Bev. nu Bruun-Rasmussen), f. i København $^{15}/_2$ 1873.
- Nr. 11. D 5. **Louise Justine Rasmussen** (nu Bruun-Rasmussen), f. $^8/_1$ 1878 i København.
- Nr. 12. C 2. **Niels Holger Brunn**, f. $^{24}/_3$ 1848 i Ringsted, † i September s. A.
- Nr. 13. B 2. **Holger Betz**, f. i Grevinge ca. 1817, † i en Alder af 11 Aar under Ophold hos sin Morbroder Ole Stampe Foss i Vestindien.

Nr. 14. B 3. Frederik Carl Alfred Betz, født i Grevinge ^{10/10} 1819; Maj 1833 Kontorist paa Basnæs Godskontor; Maj 1834 i samme Stilling paa Byfogedkontoret i Skelskør og paa Godskontoret paa Saltø; Maj 1835 – Maj 1840 i Urtekræmmerhæde i København; tog Svendeeksamen med Karakter »Godt«, tjente som Svend hos J. A. Top & Co. og Christian West indtil November 1842; optaget som Elev paa Jonstrup Seminarium i Juni 1843; dimitteret derfra med Hovedkarakter »Udmærket duelig« i Juni 1845. i Juli s. A. 3dje Lærer ved Nakskov borgerlige Realskole; ^{17/12} 1847 kaldet til Lærer og Kirkesanger i Idestrup; ^{16/5} 1874 udnævnt til Dannebrogsmænd; ^{31/12} 1895 paa Ansøgning entlediget med Pension; ^{11/2} 1896 udnævnt til Kammeraad. Den 25de Maj 1848 i Lyngby Kirke ægteviet til **Justine Georgine Skjoldager**, f. ^{2/5} 1824, Datter af Skolelærer paa Brede Nis Nissen Skjoldager og Hustru Magdalene Elisabeth Herring, † ^{26/7} 1871.

Børn:

Nr. 15. C 1. Nis Justus Alfred Betz, f. i Idestrup d. ^{9/3} 1849; Præliminæreksamen 1864; fra 1864 – 69 Kontorist successive paa Ourupgaards Godskontor. Stiftamtskontoret i Nykøbing F., By- og Herredsfogedkontoret i Ringsted; ^{18/1} 1871 eksaminatus juris (bekvem), fra ^{1/11} 1871 til ^{1/11} 1872 Fuldmægtig paa Kæmnerkontoret i Nykøbing F.; Bogholder ved Landmandsbankens Kontor i Nykøbing F. ^{27/11} 1872; i samme Stilling ved Hovedsædets Sparekasseafdeling i København ^{1/2} 1875; gift ^{23/10} 1877 i København med **Annette Margrete Tommerup**, f. ^{12/1} 1849, Datter af Lærer Johan Carl Claudi Tommerup i Elkenøre og Hustru Elsemine Kirstine Strange.

Ingen Børn.

Nr. 16. C 2. Marius Christian Laurits Betz, f. ^{2/12} 1853 i Idestrup paa Falster; paa Grund af Mindreaarighed optaget med Forpligtelse til 4aarigt

B3., C1., 2.

Ophold paa Jonstrup Seminarium i Juni 1869; dimitteret derfra i Juni 1873 (»Meget duelig«); Huslærer hos Baron Christian Rosenorn-Lehn fra $1/7$ 73-- $1/4$ 76; Marinesoldat i ca. 5 Maaned; konstitueret Lærer ved Borgerskolen i Stubbekøbing fra $1/11$ 76-- $1/5$ 77. Lærer i Hunseby paa Lolland fra $23/5$ 77-- $31/12$ 83; $1/1$ 84 Lærer i Slangerup. $29/8$ 79 i Sakskøbing gift med Agnes Henriette Michølsen, f. $25/1$ 1859 i Maribo, Datter af Købmand (i sin Tid i Maribo, nu i Amerika) Michølsen og Hustru Marie Thune.

Børn:

- Nr. 17. D 1 Sara Marie Justine Betz, f. i Hunseby $29/6$ 80, † $17/7$ 80.
- Nr. 18. D 2. Sara Marie Justine Betz, f. i Hunseby $5/6$ 81.
- Nr. 19. D 3. Alfrida Johanne Margrethe Betz, født $19/1$ 85, † $29/7$ 90 i Slangerup.
- Nr. 20. D 4. Christian Frederik Vilhelm Betz, født $8/11$ 89, † $6/1$ 91 i Slangerup.
- Nr. 21. D 5. Alfred Georg Christian Betz, født $17/5$ 97 i Slangerup.
- Nr. 22. C 3. Holger Harald Emil Betz, f. i Idestrup d. $23/10$ 1857. $1/5$ 1873 Landvæsenselev hos Gdr., Forpagter af Præstegaardsavlingen H. Pii i Tunnerup; $1/11$ 1874 i samme Stilling paa Carlsfeldt; fra 1876 $1/5$ —1878 $1/5$ Elev paa Næsgaard Agerbrugsskole; Underforvalter paa Sædingegaard paa Lolland $1/5$ 78— $1/11$ 79; Feltartillerist og Underkorporal Maj 1880—Septbr. 81; $1/5$ 81 Forvalter paa Dalbygaard paa Falster. $11/5$ 1883 gift i Karleby paa Falster med Maren Pedersen, f. $15/2$ 1857 i Tunnerup, Datter af Gaardejer Peder Jensen Skytte, † $26/2$ 1893, og Hustru Margrethe Larsdatter, † $28/10$ 1896. Fra $11/5$ 1883— $26/2$ 93 Forpagter af Svigerfaderens Gaard; efter dennes Død Ejer af Gaarden, forøget $10/12$ 1885 ved Tilkøb

C 2., D 1—5., C 3.

af Bygningerne og 15 Tdr. Land af H. Piils Gaard. I Juni 1888 flyttet ind i Piilgaard.

Børn:

- Nr. 23. D 1. **Justine Margrøte Betz**, f. i Tunnerup ^{20/2} 1884.
- Nr. 24. C 4. **Johanne Marie Betz**, født i Idestrup d. ^{27/6} 1864, † ^{1/3} 1867.
- Nr. 25. B 4. **Jakob Christian Sophus Betz**, f. i Grevinge ^{16/1} 1822; blev efter i nogle Aar at have frekventeret Helsingørs Latinskole i 1840 optaget paa Jonstrup Seminarium, hvorfra han dimitteredes i Juni 1843 (•Meget duelig•), var Hønlærer hos Pastor Holst i Aarby ved Kallundborg, dernæst Hjælpe lærer i Frederikssund og kaldedes til Lærer i Slangerup d. ^{21/11} 1846; efter Ansøgning entlediget ^{31/12} 1883 med Pension; † i København d. ^{21/11} 97. ^{30/7} 1847 i Lyngby Kirke viet til **Louise Elisabeth Skjoldager**, f. ^{23/8} 1822 paa Brede, † i Slangerup ^{31/8} 1876, Datter af Skolelærer paa Brede Nis Nissen Skjoldager og Hustru Magdalene Elisabeth Herring.
- Børn:
- Nr. 26. C 1. **Niels Christian Betz**, f. i Slangerup ^{21/4} 1848, † som Postkontorist i Ringsted ^{15/7} 1865, begravet i Slangerup.
- Nr. 27. C 2. **Marie Justine Elisabeth Betz**, f. i Slangerup ^{27/8} 1856, gift ^{26/10} 1883 i Slangerup med **Jens Andreas Nielsen**, f. ^{10/4} 1856 i Slangerup, Søn af Gæstgiver i Slangerup Ole Nielsen og Hustru Birthe Sophie Thomsen; Bogholder hos Fr. Th. Adolphs Enke i Kbhvn.
- Børn:
- D 1. **Bertha Louise Betz-Nielsen**, f. ^{19/3} 1885 paa Frederiksberg.
- Nr. 28. C 3. **Hørle Julie Charlotte Betz**, f. i Slangerup ^{3/11} 1860, † s. St. ^{16/5} 1870.
- Nr. 29. B 5. **Julie Severine Laurine (Ina) Sophie Betz**, f. i Grevinge ^{2/8} 1822, en Tid Husbestyrerinde hos Dr. med. Haugsted i København; senere bosiddende i København og ernærede sig ved Syning, navnlig

B 5.

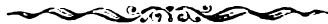
fine Broderier for Herskaber, protegeret af Provst Warburg ved Holmens Kirke, der hjalp hende til et Legat paa 400 Kr. aarlig af Vallo Stiftsmidler; siden 1883 optaget paa St. Hans Sindssygeanstalt.

Bogstavordnet Navnefortegnelse

over

de i Familien Betz indgifte

Mænd:	Reg.-Nr.	Hustruer:	Reg.-Nr.
Bruun, Frederik Ludvig	2	Foss, Mette Marie	1
Nielsen, Jens Andreas . .	27	Michølsen, Agnes Henriette	16
		Pedersen, Maren	22
		Skjoldager, Justine Georgine	14
		Skjoldager, Louise Elisabeth	25
		Tommerup, Annette Margrete	15

Familien Foss.

(Optegnelserne til dette Familienregister skyldes for største Delen en af mine Fættre,
Foss's Son, der ikke ønsker sig navngiven.)

- ~~~~~
- Nr. 30.** Laurits Foss i Haderslev var Fader til
- Nr. 31. I.** David Lauritsen Foss, født 1604 i Haderslev, deponerede 1624 fra Haderslev ved Universitetet i Helmstädt i Brunsvig, gik derfra til Universitetet i Rostock og 1625 derfra til København, hvor han 18de Juli blev inscriberet ved Universitetet. 1634 Rektor ved Latinskolen i Kolding; 1634 residerende Kapellan ved Ribe Domkirke, i hvilken Stilling han $\frac{25}{5}$ 1639 i København erhvervede sig Magistergraden i Filosofi; 1648 Sognepræst ved St. Catharina Kirke s. St. og Provst i Frøs og Kalvslund Herreder. † $\frac{8}{8}$ 1659, begravet i Ribe. Han blev 24de Søndag efter Trinitatis 1637 i Kolding gift med Anna Hundevad, Datter af Mag. res. Kapellan i Kolding Jens Hundevad 9 Børn, hvoriblandt:
- Nr. 32.** II. Laurits Davidsen Foss, f. $\frac{12}{8}$ 1643 i Ribe, deponerede 1662 fra Ribe Skole, Cand. theol. $\frac{10}{3}$ 1666; samme Aar Informator for Christopher Walkendorfs Søn Hans W. 1 Juli 1667 af Biskop Peder Jensen Kragelund kaldet til Kantor og 5te Lektieholder ved Ribe Kathedralskole; $\frac{5}{6}$ 1672 Sognepræst i Pjedsted og Gaverslev og Provst i Holmans Herred. † 1704. Gift: 2. Anna Kirstine Nielsdatter Sommer.
- Nr. 33.** III. David Lauritsen Foss, f. $\frac{11}{11}$ 1677 i Pjedsted, deponerede 1697 fra Kolding Skole. $\frac{21}{5}$

I., II., III.

1699 Baccalaureus; $\frac{3}{8}$ 1700 Cand. theol. (illum.); $\frac{50}{4}$ 1712 Sognepræst i Grindsted og Heinsvig i Ribe Amt; † $\frac{23}{2}$ 1728. Gift med **Anna Pedørsdatter Arensberg**. Datter af Mag. Peder Nielsen Arensberg. 5 Børn, hvoriblandt:

Nr. 34. IV. Laurits Foss, f. $\frac{23}{5}$ 1721, deponerede 1741 fra Kolding latinske Skole, $\frac{5}{12}$ 1743 Cand. theol. (non contemnendus); var Supercargo. † 1750 paa en Vestfarer (druknede, da Skibet forgik ved Bermudas-Øerne). Gift $\frac{11}{10}$ 1747 med **Mette Rosen**, Datter af Købmand Rosen i Grenaa, † $\frac{1}{4}$ 1787.

Nr. 35. A. V. Holger Foss, født i Grenaa $\frac{8}{10}$ 1750, blev af sin Moder, der levede under trange Kaar i Grenaa, sat i Lære hos en Bogbinder. Da dette ikke smagte ham, fordi han gerne, ligesom hans Forfædre havde gjort det, vilde gaa de Studerendes Vej, deserterede han fra Bogbinderen og Moderen og vandrede paa sin Fod til Viborg, hvor han henvendte sig direkte til Rektoren, med hvem han talte saa frimodig, at han blev optaget i Latinskolens første Klasse. Det vides ikke, hvorledes han skaffede sig Logis, men Kosten fik han ved at gaa paa Omgang hos nogle Familier i Byen, ligesom han ogsaa fik Stipendier af Skolen. Desuden tjente han af og til Noget ved at stikke Signoter. Som andre af Skolens Disciple forrettede han Løbedegnetjeneste i Omegnen. Imidlertid blev han utilfreds med Skolen i Viborg, hvor det gik ham for langsomt; han tog Fod i Haand og vandrede paa Lykke og Fromme til Odense, hvor han vidste at kunne forefinde en Provst Namestad, som havde giftet sig ind i den Foss'ske Familie. Det var formodentlig ved hans Indflydelse, at han blev optaget i Odense Latinske, fra hvis Gymnasium han blev Student 1776 (non contemnendus). I det ham meddelte

III., IV., A. V.

Testimonium benævnes han: »exilustri Fossiorum stirpe oriundus« : »nedstammer fra den berømte Foss'ske Slægt«. Allerede som Gymnasiast forlovede han sig med sin tilkommende Hustru, der den Gang var Husjomfru hos en Købmand Nissen i Odense. Efter at være bleven akademisk Borger, saa han sig af økonomiske Grunde nødsaget til at søge Plads som Huslærer (Hovmester, som det den Gang kaldtes), og i denne Stilling har han befundet sig paa Herregaardene Borreby og Busnæs og derefter i Næstved hos en General Roepstorff. Da han forlod denne Livsbane, begyndte han, formodentlig i København og for de som Hovmester opsøgte Penge, at studere til latinsk-juridisk Eksamen, men saa sig af Mangel paa Resourcer nødsaget til at lade det have sit Forblivende ved at tage dansk juridisk Eksamen og forskafe sig Prokuratorbevilling. Som Prokurator nedsatte han sig først 1782 i Nykøbing paa Falster og ægtede sin Forlovede 1783, men det vides ikke, hvor Vielsen fandt Sted. Heller ikke vides det, om han allerede da var bleven Hof- og Stadsretsprokurator; som saadan førte han Sager ved de tidligere Landsting baade i Lolland og Sjælland. I 1785 solgte Justitsraad Ole (Oluf) Stampe til Skorningegaard til ham Ejendommen Nebøllegaard i Nr. Kirkeby Sogn paa Falster, hvilken Gaard Foss igen solgte til Justitsraad Stampe 1790 eller 91, hvorefter han erhvervede den i Nørre Alslev beliggende Annekspræstegaard til Riserup, der blev ham overladt som Arvefæsteejendom imod en aarlig Afgift til Nr. Vedby—Nr. Alslev Sognekald af 80 Tdr. Byg efter Kapitelstakst. Denne Gaard blev ved Udskiftningen af Byen Nr. Alslev (formentlig i 1794) udflyttet til Byens yderste Marker og erholdt derved et Tilliggende af c. 130 Tdr. Land paa et Strøg, hvorfra der haves en herlig Udsigt til Vordingborg. Gaarden blev af Nyt opbygget af H. Foss, som derefter gav den sit nuværende Navn »Holgershaab«.

H. Foss var 1ste Gang gift 1783 med **Ane Martine Calmer**, Datter af en Calmer, der som Fæster eller Lejer havde en Vandmølle ved Brahetrolleborg i

A. V.

Fyen; hun var formodentlig bondefødt og Faderen har formentlig tjent Herskabet paa Brahetrolleborg. inden han blev Møller, hvad han var i mange Aar. A. M. Calmer døde paa Holgershaab $27/5$ 1800 og ligger begravet i Nr. Alslev. Bornene af dette Ægteskab vare:

Nr. 36. B 1. Ida Laurine Foss, født 1785, † samme Aar i Nykøbing.

Nr. 37. B 2. Mette Laurine Foss, f. 1786, † $21/6$ 1787.

Nr. 38. B 3. Laurits Foss, f. $15/12$ 1787 paa Nebøllegaard, var tilligemed hans Broder Ole Stampe en Tid i Pension hos Skolelærer Lassen i Torkildstrup paa Falster, men nød senere i sit Hjem 1801—02 privat Undervisning af Steen Steensen Blicher og efter ham af Student Hans Jakob Fich († $29/1$ 1852 som Consistorialraad og Sognepræst i Bogense); 1804 kom han i Mesterlektien i Vordingborg latinske Skole, hvorfra han deponerede 1806 (Hovedkarakter »Godt«), tog i 1807 $15/1$ Filosoficum og $11/10$ s. A. Filologicum med laudabilis. En stor Forstyrrelse i hans Studier — under hvilke han tildels maatte ernære sig ved Informationer — gjorde Københavns Bombardement, da Alt, hvad han ejede mere end det, han gik og stod i, brændte i Lille Kannikestræde. $6/1$ 1810 blev han Cand. jur. (laud.), af lagde 1811 den praktiske Prøve (laud.), tog den 1813 om igen (laud.), 1810 Volontær i det danske Cancelli og samme Aar Manuduktør for Frederik Ditlev Greve af Reventlow († 1851, var Gesandt i London). Efter det Foss ved Bombardementet 1807 tilføjede Tab maatte han tilbringe Resten af Aaret og næsten hele 1808 i sit Hjem paa Holgershaab. Det var først i 1809, at han blev Regensianer. Efter at han i 1810 havde taget Attestats, gjorde han en Rejse paa nogle Maaneder med en liflandsk Baron Rennenkamp, som han havde begyndt at give Undervisning i Dansk. De berejste en Del af Lolland, Langeland og Fyen, besøgte Grev Hardenberg Reventlow paa Krænkerup (nu Hardenberg), den Reventlowske Familie paa Peder-

A. V.. B 1, 2, 3.

strup og opholdt sig en Tid hos Grev Ahlefeldt paa Tranekær; i Fyen besøgte de den paa Brahetrolleborg boende Reventlowske Familie. Denne Rejse gav Anledning til, at Foss, som fornævnt, blev antaget til Manuduktor for Grev Fr. Ditl. Reventlow først til Filosoficum og derefter til juridisk Attestats, hvorefter han blev antaget til at følge Hardenberg som Sekretær paa hans diplomatiske Rejse til Paris og London og derfra til Berlin, hvorfra han i August 1814 blev sendt som Courer til København med den afsluttede Fredstraktat og havde i den Anledning den Ære at blive stedt til Audients hos Frederik VI. Hans Belønning for denne Sendelse bestod i en Cancellisekretær-Titel af Kongen og en Ridehest af Hardenberg. Han forblev hos Hardenberg, indtil han den ²⁰/₁₂ 1815 udnævntes til Byskriver i Nakskov og Herredsskriver i Lollands Nørreherred. Den ¹/₅ 1816 blev han i Holbæk viet til sin Forlovede, **Frederikke Agnethe Smith**, yngste Datter af Provst Troels Smith i Holbæk, † ¹/₁₂ 1823, og Hustru Anna Agnethe Plum, † ²⁹/₁ 1805. -- Frederikke Agnethe Smith var født i Holbæk ¹⁶/₁₁ 1792 og døde i København ¹⁸/₉ 1858; begravet i Roskilde. -- I 1816 fik Laur. Foss Bestalling som Prokurator i Lolland-Falsters Stift i Forening med Skriverembedet; ¹⁸/₈ 1824 Byfoged og Byskriver i Skelskør og Herredsfoged i V. Flakkebjerg Herred; ¹/₁₁ 1828 virkelig Cancelliraad; ²⁸/₁₀ 1886 virkelig Justitsraad; ²²/₈ 1837 Borgmester og Byfoged i Roskilde; ¹⁰/₆ 1841 Ridder af Dannebrog; ²⁹/₃ 1857 entlediget i Naade med Pension og udnævnt til Etatsraad; ²¹/₆ 1869 Dannebrogsmænd; † ¹³/₉ 1875 i København (næsten 88 Aar gl.), begravet i Roskilde. (Laur. Foss var Inspektør for de Scheel Plessenske Godser: Salto, Harrested, Lindholm, Selse og Fussingo.) Ægteparret havde 11 Børn:

Nr. 39. C1. Ida Agnethe Foss, f. ¹/₁ 1817 i Nakskov, † ¹¹/₈ 1822 og begr. s. St.

Nr. 40. C2. Holger Troels Foss, f. ¹⁷/₈ 1818 i Nakskov; gik i Latinskole (det v. Westenske Institut) til 1835; 1836—40 Handelsassistent i Altona; 1841—47 det

B 3., C 1., 2.

samme i Venezuela i Sydamerika; tog 1848 Borgerskab som Grosserer i København; 1855—58 græsk Generalkonsul s. St.; ejede fra 1856—76 Landejendommen Augesholm (24 Tdr. Hartkorn) i Sengeløse Sogn, Københavns Amt; fulgte 1864 som konstitueret Legationssekretær et kgl. Gesandtskab til Kina; blev 1868 Leverandør af Peru-Guano fra Chinchas-Øerne; er Forfatter af to handelspolitiske Pjecer: »Handelen og Toldtarifen« 1861 og »Japans udenrigske Forhold« 1863. --- † ²⁵/₃ 1887 i København; begr. paa Garnisons Kirkegaard. Gift ¹/₃ 1850 i København med **Vilhelmine Conradine Hornung**, f. ⁸/₈ 1833 i Skelskør, Datter af Agent, Hof-Instrumentmager Conrad Christian Hornung, f. ¹/₇ 1801 i Skelskør, † ¹¹/₁ 1873 i København, og Hustru Caroline Vilhelmine Augusta Mau, f. ¹⁵/₁ 1807 i Odense.

Børn:

- Nr. 41. D 1. Laurits Conrad Georg Foss**, f. ¹⁰/₂ 1851 i København; † ¹⁵/₁₁ 52 s. St.
- Nr. 42. D 2. Aage Hjalmar Foss**, f. ¹/₃ 1853 i København; 1870—76 Landmand; 1876—78 Handelsmand; debuterede paa det kgl. Theater som Mefistofeles i Operaen »Faust«; ¹/₇ 1883 ansat som Operasanger ved samme Theater. Giftede ⁷/₁₁ 1889 i København **Amalie Boving**, Datter af Isenkræmmer i København Preben Niels Christian Boving, f. ²⁶/₁ 1829, † ²⁸/₆ 1886, og Hustru Anna Andrine Christiane Vilhelmine Bjerring, f. ²⁵/₆ 1841.
- Nr. 43. D 3. Ebbe Foss**, f. ²/₁₂ 1854 i Skelskør, † ³/₁ 55 s. St.
- Nr. 44. D 4. Helge Torben Foss**, f. ²⁸/₈ 1856 i København; 1873—77 Søkadet, ²⁷/₈ 1877 Sekondlieutenant; ³⁰/₆ 1880 Premierlieutenant; ¹¹/₃ 1887 Undertøjmester ved Flaadens Tojhusafdeling. Giftede ⁸/₃ 1883 i København **Aminta Birgitte Amalie Lerche**, adopteret af Marinemaler, Professor, Ridder af Dannebrog Knud Vilhelm Hannibal Melby, f. ¹¹/₅ 1854 i Helsingør, † ⁶/₁₀ 1882 i Roskilde, og Hustru Nanny Hedevig Christiane Mathison Hansen, f. 1832 i København.

C 2., D 1—4.

Børn:

- Nr. 45. E1. **Else Foss**, f. $6/7$ 1884 i København.
- Nr. 46. E2. **Troels Knud Foss**, f. $31/8$ 1886 i Kbhvn.
- Nr. 47. E3. **Inger Foss**, f. $1/11$ 1889 i København.
- Nr. 48. D5. **Emma Foss**, f. $30/10$ 1861 i Roskilde. Gift $21/10$ 1881 i København med **Siegfried Viktor Langgaard**, Komponist. Pianist samt Lærer ved Musikkonservatoriet; i Septbr. 1889 udnævnt til kongelig Kammermusikus, Søn af Fabrikejer Johannes Peter Langgaard. Etatsraad, R. af Dbg., R. af S. W., Fortjenstmedaillen i Guld, f. $12/5$ 1811 i København, † $21/7$ 1890 s. St., og Hustru Charlotte Sophie Magdalene v. Seydewitz, f. $20/10$ 1826 i Slesvig.
- Nr. 49. C3. **Anna Jakobine Foss**, født $23/12$ 1819 i Nakskov, † Gift d. $26/6$ 1846 i Roskilde med **Carl Emil Anton Christiani**, f. $27/6$ 1817; Søn af Krigsråd Christian Friederich Christiani; Student i Göttingen; Cancellist i Generalstabens Bureau; 1815 Sekretær hos General Bülow under Kongressen i Wien; derefter Sprogkærer; f. $20/6$ 1773 i København, † $12/11$ 1854 s. St., og Hustru Helene Catharine Colding, f. $3/8$ 1785 i København; gift $22/6$ 1815; † $15/12$ 1870 som Konventualinde i Slagelse Kloster. C. E. A. Christiani deponerede 1835 fra Københavns Borgerdydsskole (laud.), 1836 Cand. phil. (laud. ill.); $6/5$ 1840 Cand. theol. (laud.); $20/13$ 1843 hom. Pr. (adm. laud.); $7/1$ 1844 kat. Pr. (adm. laud.); April 1844 Latinlærer i Christianshavns Borgerdydsskole; $27/3$ 1846 -- $17/7$ 1871 Sognepræst i Bjerregrav, Aalum og Tanum i Viborg Stift; $17/7$ 1871 -- $1/1$ 1887 Sognepræst i Nysted og Herritslev paa Lolland; tog sin Afsked $1/1$ 1887.

Børn:

- Nr. 50. D1. En Søn, f. $22/5$ 1847 i Bjerregrav, † $21/5$ s. A., s. St.
- Nr. 51. D2. **Frits Holger Christiani**, f. $19/7$ 48 i Bjerregrav, deponerede fra Randers latinske Skole (laud.); 1867 Cand. phil.; 1872 Cand. theol.

C3., D1—2.

(laud.); Juli 1873 Kapellan i Majbølle, Januar 1875 Kapellan i Saks-købing; September 1877 Sognepræst ved østre Nykirke, Vejle Amt; Oktober 1880 Sognepræst i Nibe. Gift i Nysted ¹⁰/₆ 1874 med **Birgitte Marie Pontoppidan**, f. ¹⁰/₆ 1856 i Nysted, Datter af Apotheker Frode Camillus Pontoppidan, f. ¹⁸/₈ 1811, † ⁹/₈ 1871 i Nysted, og Hustru Ines Sejdelin, f. ²⁴/₄ 1817, † ²²/₅ 1889.

Børn:

- Nr. 52. E1. **Arild Frode Emil Christiani**, f. ¹¹/₁₂ 1875 i Saks-købing.
- Nr. 53. E2. **Frits Rudolph Christiani**, f. ⁸/₂ 1877 i Saks-købing.
- Nr. 54. E3. **Knud Helgo Christiani**, f. ⁵/₈ 1879 i Nykirke.
- Nr. 55. E4. **Marie Louise Christiani**, født ²/₁₁ 1881 i Nibe.
- Nr. 56. E5. **Ines Elisabeth Christiani**, født ³¹/₃ 1884 i Nibe.
- Nr. 57. E6. **Anna Helene Christiani**, født ²⁹/₇ 1885 i Nibe.
- Nr. 58. E7. **Emil Pontoppidan Christiani**, født ²³/₈ 1887 i Nibe.
- Nr. 59. D3. **Laurits Foss Christiani**, f. ¹⁵/₇ 1850 i Bjerregrav, † ¹⁹/₁ 1854 s. St.
- Nr. 60. D4. **Emil Christiani**, f. ⁶/₁₁ 1851 i Bjerregrav. Musiker; 1875 Kapelmester i Leipzig og Hannover samt Musiklærer i Wismar; 1877 Kapelmester i Hamborg. Gift ²⁹/₈ 1875 i Herritslev paa Lolland med **Nikoline Louise Dortha Suhr**, Datter af Købmand Suhr.

Børn:

- Nr. 61. E1. **Carelius Emil Christiani**, født ²/₂ 1877 i Lüneburg (døbt i Leipzig).
- Nr. 62. E2. **Adelheid Sophie Christiani**, født ²⁹/₄ 1878 i Hannover (døbt i Nysted).
- Nr. 63. E3. **Anna Christiani**, født ²⁵/₆ 1879 i Hannover.
- Nr. 64. E4. **Thora Nikoline Christiani**, født ²³/₆ 1881 i Wismar.

D 2—4., E 1—4.

- Nr. 65. E5. **Frits Christiani**, f. $^{26}/_6$ 1882 i Wismar.
- Nr. 66. C 4 **Thekla Marie Foss**, f. $^{11}/_{11}$ 1821 i Nakskov, † $^{12}/_{12}$ 1876 i København, begravet paa Frederiksberg Kirkegaard. (Havde været forlovet med Fætterten, Maler Vilh. Marstrand.) Giftede $^{22}/_{11}$ 1851 i Roskilde **Carl August Hansen**, f. $^6/_{11}$ 1807 i København, Søn af Possementmager Christian Henrik Hansen og Amalie Caroline Jakobsen. Hansen deponerede 1826 fra v. Westens Institut (laud.); $^{19}/_4$ og $^{23}/_{10}$ Cand. phil. (laud.); $^{27}/_5$ 1827 Inspektør ved Søndagsskolen i Admiralgade; $^1/_{11}$ 1831 Cand. theol. (laud.); $^8/_{11}$ 1834 kat. Pr. (laud.); $^7/_1$ 1834 konst. Lærer ved Sorø Akademis Skole; $^{14}/_{10}$ s. A. Adjunkt i Roskilde; $^{30}/_{12}$ 1836 hom. Prøve (laud. ill.); $^{28}/_2$ 1854 Sognepræst i Reerslev og Rudsvedby i Løve Herred i Holbæk Amt; ordineret $^{20}/_1$ s. A.; † $^{13}/_5$ 1863 i Reerslev som Sognepræst. (Hansen var gift første Gang $^{20}/_5$ 1848 i København med Dorteia Margrethe Henriette Friederichsen, f. $^6/_5$ 1814, † $^{22}/_9$ 1850, Datter af Professor Friederichsen.)
- Børn:
- Nr. 67. D 1. **Holger Axel Hansen**, f. $^2/_{11}$ 1852 i Sorø, deponerede 1870 fra Roskilde Skole (laud.); $^{30}/_6$ 1871 Cand. phil. (laud.); 1871--74 lærte Maskinfaget praktisk; 1878 Cand. polyt. (2den Kar.); 1878--80 Assistent i d. f. Dampskibsselskabs Maskinafdeling; 1880 ansat i Marinens Tjeneste; $^1/_1$ 1882 Söminemester af II. Kl. Giftede $^{15}/_3$ 1882 i København **Johanne Arngot Haae Laub**, f. $^{13}/_7$ 1859 i Langaa paa Fyen; Datter af Hans Jørgen Trojel Laub, f. 1817, † 1863, Sognepræst til Langaa og Øssendrup, og Hustru Ernestine Deichmann Linnemann, f. 1827, † 1885.
- Børn:
- Nr. 68. E 1. **Hans Laub Hansen**, f. $^{19}/_7$ 1883 i København.
- Nr. 69. E 2. **En Datter**, f. $^{11}/_8$ 1885 i København, † s. D.

C4., D1., E2.

- Nr. 69. E3. **Agnete Frederikke Laub Hansen**, født $16/6$ 1886 i København.
- Nr. 70. E4. **Thekla Marie Laub Hansen**, f. $10/7$ 1888 i København.
- Nr. 71. D2. **Thekla Henriette Mathilde Hansen**, f. $16/2$ 1854 i Sorø, † $15/11$ 1875 i København.
- Nr. 72. L3. **Fredrikke Caroline Agnete Hansen**, f. $10/5$ 1855 i Reerslev; i Novbr. 1878 Lærerindeeksamen (→Meget duelig*), † $20/1$ 1879.
- Nr. 73. D4. **Polly Augusta Hansen**, f. $27/6$ 1857 i Reerslev.
- Nr. 74. D5. **Louise Marie Hansen**, f. $30/5$ 1859 i Reerslev; i November 1884 Lærerindeeksamen (→Meget duelig*); ansat ved Københavns Kommuneskoler.
- Nr. 75. C5. **Vilhelm Daniel Christian Foss**, f. $24/12$ 1823 i Nakskov; $10/11$ 1845 eksamin. juris (bekvem), tog derpaa Landmaalereksamen, fik $25/8$ 1851 Bestalling som Landinspektør og nedsatte sig i Viborg som Landmaaler; $10/11$ 1855 Stiftslandinspektør i Viborg Stift; † $10/1$ 1862 i Viborg; giftede $29/10$ 1852 i København **Anny Kathinka Kornerup**, Datter af Etatsraad, kgl. Bygningsinspektør Peter Ernst Iver Kornerup, Ridder af Dannebrog, født $5/10$? † $20/6$ 1875, og Hustru Sophie Dorthea Borch, f. $24/1$ 1805, † $10/1$ 1873 i København.

Børn:

- Nr. 76. D1. **Ernst Vilhelm Henry Foss**, f. $1/8$ 1853 i Viborg, † $7/4$ 1854 s. St.
- Nr. 77. D2. **Sophus Frederik Rudolph Foss**, f. $27/10$ 1854 i Viborg, 1870--73 Underofficerselev paa Hærens Elevskole; $28/6$ 1875 Sekondlieutenant ved Fodfolket; $1/5$ 1880 Premierlieutenant ved S.; Februar 1882 Generalstabseksamen; November 1885 til Februar 1889 Adjutant ved 2den sjællandske Brigade; Maj 1890-- $30/6$ 92 ansat ved Generalstaben; $30/8$ 92 Kaptajn ved 24. Bat., 2. Komp. Gift $16/11$ 1882 i København med **Thekla Elise Cold**, f. $2/5$ 1858 paa Aages-

E3., D 2.

holm, Datter af Magdalus Cold og Margrete Vilhelmine Foss (se Nr 91).

Børn:

- Nr. 78. E1. **Erik Agnar Foss**, f. $^{28}/_8$ 1884 i København.
- Nr. 79. E2. **Annie Gudrun Foss**, f. $^{21}/_1$ 1887 i København.
- Nr. 80. E3. **Christie Vilhelmine Foss**, f. $^{21}/_6$ 1890 i København.
- Nr. 81. D3. En døbt Datter, f. $^{26}/_8$ 1856 i Viborg, † $^{23}/_5$ s. A. s. St.
- Nr. 82. D4. **Einar Aleksander Foss**, f. $^{1}/_{10}$ 1858 i Viborg; 1876 mathem. Student fra Haderslev Læreres Skole (1ste Karakter med Udmærkelse); 1877 Cand. phil. (laud.); 1882 Cand. polyt (laud.); indtraadte $^{1}/_8$ 1885 som Kompagnon i Ingeniørfirmaet F. L. Smidth & Co.; $^{1}/_6$ 1887 udnævnt til Sekondlieutenant i Hæren.
- Nr. 83. D5. **Ketty Anny Elisabeth Foss**, f. $^{1}/_6$ 1860 i Viborg, † $^{28}/_1$ 1861 s. St.
- Nr. 84. D6. **Vilhelm Daniel Christian Foss**, f. $^{26}/_8$? i København; $^{1}/_1$ 1885 ansat ved Søværnets Intendantur; $^{1}/_8$ 1886 Underskibsintendant; $^{1}/_5$ 1890 blev ansat i Ingeniørfirmaet F. L. Smidth & Co.; $^{1}/_5$ 1890 Underskibsintendant u. Nr. (Anmodn. om senere Skæbne ubesvaret.)
- Nr. 85. C6. **Emile Agnethe Foss**, f. $^{9}/_{11}$ 1825 i Skelskør, † $^{3}/_4$ 1886 i København. Gift $^{25}/_1$ 1856 i Roskilde med **Jakob Marius Eliaser Christian Gad**, f. $^{8}/_1$ 1827 i Næs Præstegaard paa Østerø. Søn af Konsistorialraad Jørgen Gad, Sognepræst i Gaverslund og Vinding i Vejle Amt, og Hustru Frederikke Dorteia Konnerup. M. Gad deponerede 1845 fra Kolding Skole (laud.). $^{7}/_1$ og $^{7}/_{11}$ Cand. phil. (laud.), 1849 udskr. som Værnepligtig, $^{30}/_6$ 1851 Sekondlieutenant i Artilleriets Krigsreserve (med Anciennitet fra $^{5}/_5$ 1850). $^{19}/_1$ 1854 Cand. polyt. (laud.), $^{11}/_6$ 1863 Premierlieutenant, $^{1}/_6$ 1859 Kancellist i Krigsministeriet (med kgl. Udnævnelse af $^{20}/_4$ 1863),

E 1. C 6.

¹⁴/₆ 1858—²⁵/₄ 1876 Folkethingsmand for Vejle Amts 1ste Kreds, 1864—65 og 1866—72 af Rigsdagens Folkething valgt til Statsrevisor, ¹/₂ 1865 afskediget i Naade af Krigstjenesten, ²/₃ 1871 Fuldmægtig i Krigsministeriet med kgl. Udmævnelse (Ancennitet fra ¹/₇ 68), December 1871 Medlem af Landmandsbankens Bankraad og Juli 1872 tillige af dens Delegation, November 1877 Censor ved statsvidenskabelig Eksamen, ⁵/₁ 1878 Chef for statistiske Bureau, ³/₁ 1879 Folkethingsmand for Københavns Amts 6te Kreds, ²¹/₅ 1883 Ridder af Dannebrog, ⁸/₁₀ 1884 Officer af Italiens Kroneorden, ²³/₁ 1885 Ridder af Norges St. Olafsorden, ⁸/₁ 1888 Dannebrogsmænd, nu Departementschef i Finantsministeriet.

Børn:

- Nr. 86. D1. **Jørgen Pram Gad**, f. ¹⁰/₁ 1857 i København.
- Nr. 87. D2. **Anna Sophia Gad**, f. ⁴/₉ 1858 i Gaverslund Præstegaard; ¹/₆ 1879 ansat som Assistent i statistiske Bureau.
- Nr. 88. D3. **Laurits Frederik Gad**, f. ¹⁰/₁₀ 1860 i København; Juli 1886 deponerede privat (3die Karakter), 1887 Cand. phil. (temmelig godt), 1887 Hebraicum (godt).
- Nr. 89. D4. **Christiane Agnes Johanne Gad**, f. ²/₁₀ 1862 i København, † ⁷/₇ 1864 s. St.
- Nr. 90. C 7. **Margrete Vilhelmine Foss**, f. ⁹/₂ 1828 i Skelskør. Gift d. ²⁸/₂ 1857 i Roskilde med **Christian Magdalous Cold**, f. ¹⁵/₁₂ 1820 i København, Son af Sekretær Christian Albrecht Cold, f. i April 1791, † 1828, og Hustru Martha Henriette Lange, f. ¹⁰/₁₂ 1789, † ¹⁹/₁ 1877. Cold var først Landmand, derpaa fra 1860—³¹/₁₂ 1870 Assistent i Overformynderiet, ¹/₁ 1871—³¹/₁₂ 1887 Forretningsfører ved Kunstflidslotteriet, 1880 Viceformand for dansk Husflidsselskab, baade 1872 og 1888 Medlem af Komiteen for de store nordiske Industri-Udstillinger. (Cold var gift 1ste Gang med **Emilie Sigue Cathrine Maribo**, f. i Jun 1814, † ²⁰/₇ 1853 af Kolera,

D1—4., C7.

Datter af Proprietær Peder Maribo til Kammergave og Tersløsegaard og Hustru Signe Seehusen.)

Børn:

- Nr. 91. D1. **Thekla Elise Cold**, f. $\frac{2}{5}$ 1858 paa Aagesholm, gift $\frac{10}{11}$ 1882 i København med **Sophus Frederik Rudolph Foss** (se Nr. 77).
- Nr. 91. D2. **Laurits Cold**, f. $\frac{28}{7}$ 1860 i København, † 10 1862 s. St.
- Nr. 92. D3. **Christian Magdalous Thestrup Cold**, f. $\frac{10}{6}$ 1863 i København, 1879—83 Søkadet, $\frac{30}{3}$ 1883 Sekondlieutenant, $\frac{23}{3}$ 1885 Premierlieutenant, Efteraaret 1887 i russisk Tjeneste.
- Nr. 93. D4. **Emil Cold**, f. $\frac{4}{11}$ 1865 i København, 1884 Student (laud.) fra Helms' Skole paa Christianshavn, 1885 Cand. phil. (laud.), i Januar 1886 medicinsk Forberedelseeksamen (laud.), i Januar 1890 1ste Del af medicinsk Embeds­eksamen (laud.).
- Nr. 94. D5. **Frederik Cold**, f. $\frac{25}{5}$ 1868 i Kbhvn., 1886—90 Søkadet; Sekondlieutenant i Marinen.
- Nr. 95. C8. **Apollonia (Polly) Foss**, f. $\frac{5}{1}$ 1831 i Skelskør (Tvilling se Nr. 100). Gift d. $\frac{28}{5}$ 1858 i Roskilde med **Carl Albrecht Cold**, f. $\frac{28}{7}$ 1824 i København (Broder til Vilhelmine Foss's Mand, se Nr. 90). Cold deponerede 1841 fra Borgerdydskolen i København (laud.), $\frac{6}{4}$, $\frac{28}{10}$ 1842 Cand. phil. (laud.), $\frac{20}{4}$ 1847 Cand. jur. (laud.), Volontør i Justitsministeriet, $\frac{1}{4}$ 1851 konstitueret Kancellist i 3die Departement, $\frac{20}{3}$ 1852 surnumerair Kancellist, $\frac{12}{12}$ 1855 Fuldmægtig, $\frac{1}{1}$ 1856 Kancellisekretær, $\frac{18}{10}$ 1856 Assessor i Kriminal- og Politiretten, $\frac{13}{7}$ 1868 Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten i København, $\frac{20}{6}$ 1872 Ridder af Dannebrog, $\frac{16}{5}$ 1873 Assessor i Højesteret, $\frac{30}{6}$ 1872 fast Censor ved de juridiske Eksaminer ved Universitetet, $\frac{24}{3}$ 1875 valgtes til Borgerrepræsentant i København, † $\frac{28}{12}$ 1876.

Børn:

- Nr. 96. D1. **Carl Emil Cold**, f. $\frac{7}{11}$ 1861 i København,

C 8., D 1.

- Student, fra Haderslev Læreres Skole Juli 1879 (laud.), Maj 1880 Cand. phil. med Udmærkelse, Jan. 1885 Cand. jur. (laud.), ²⁰/₄ 1885 Autorisation som Sagførerfuldmægtig, 1885—88 Sagførerfuldmægtig hos Heine, ¹⁰/₁₂ 1888 Volontør i Justitsministeriet, ¹/₆ 1888 Assistent i Overformyndieriet, ¹/₄ 1889 Assistent i Justitsministeriet.
- Nr. 97. D2. **Henriette Frederikke Thekla Cold**, f. ⁷/₈ 1865 i København, indskreven Frøken i Wemmetofte Kloster.
- Nr. 98. D3. **Adele Elisabeth Cold**, f. ²²/₈ 1867 i Taarbek (Tvilling), † ¹⁷/₁ 1877 i København.
D4. **Dodfødt Søn (Tvilling)**, f. ²²/₈ 67 i Taarbek.
- Nr. 99. D5. **Johanne Margrete Cold**, f. ⁸/₁₁ 1871 i København, indskreven Frøken i Wemmetofte adelige Kloster.
- Nr. 100. C9. **Edele (Adele) Foss**, f. ⁵/₁ 1831 i Skelskør (Tvilling, se Nr. 95). Gift ³¹/₁₀ 1857 i Stege med **Conrad Arends Colding Smith**, f. ¹⁰/₅ 1824 i Horslunde. Søn af Daniel Peter Smith, Sognepræst i Horslunde, † som afskediget Provst og Jubellæer i Stege 1871, og Hustru Nikoline Sophie Fries Colding, f. ³¹/₁ 1783, † ²⁰/₃ 1864 i Stege. Smith blev 1842 privat dimitteret til Universitetet (laud. ill.), 1843 Cand. phil., 1852 Landinspektøreksamen, nedsatte sig 1850 som Landmaaler i Vordingborg, † ?
- Børn:
- Nr. 101. D1. **Frederikke Agnethe Smith**, f. ²²/₄ 1862 i Vordingborg (Tvilling).
- Nr. 102. D2. **Nikolaj Daniel Peter Smith**, f. ²²/₄ 1862 i Vordingborg (Tvilling), rejste ²²/₇ 1886 over Hamborg til Buenos Ayres og videre til Inoren, hvor han i nogle Maaneder arbejdede som Tømmersvend, tog derfra til Tandil, hvor han i 1¹/₂ Aar arbejdede i samme Fag, var i ca. 1 Aar Bygmester for et større Bygningskompleks paa Estan-

C9., D1 -2.

ciaen »Loc Melagros«, hvorefter han begav sig til Buenos Ayres og beskæftigede sig med Konstruktionstegning. Gift med ?

Børn:

- Nr. 103. E1. **Conrado Danielo Pietro Smith**, f. $^{12}/_5$ 1890 i Buenos Ayres.
- Nr. 104. D3. **Laura Smith**, f. $^{8}/_2$ 1864 paa Kirkemarken ved Vordingborg.
- Nr. 105. D4. **Jean Stewart Smith**, f. $^{11}/_{11}$ 1886 paa Kirkemarken ved Vordingborg, rejste $^{20}/_2$ 1887 over Hamborg til Buenos Ayres og videre til Tandil, hvor Broderen Nikolaj skaffede ham Plads som Gartner paa Estancianen i Nærheden af Tandil.
- Nr. 106. D5. **Anna Appolonia Smith**, f. $^{7}/_4$ 1868 paa Kirkemarken ved Vordingborg.
- Nr. 107. C10. **Louise Charlotte Foss**, f. $^{20}/_{10}$ 1832 i Skelskor. Gift d. $^{10}/_{11}$ 1860 i Roskilde med **Jens Peter Aastrup**, f. $^{10}/_{12}$ 1830 i Grenaa, Son af Exam. jur. Villum Aastrup, † 1834, og Hustru Karen Lorine Lorentzen, † $^{2}/_4$ 1853. Aastrup underkastede sig d. 7de, 21de og 22de November 1851 den juridiske Eksamen for Ustuderede (1ste Karakter), $^{1}/_7$ 1852— $^{31}/_8$ 1853 Fuldmægtig paa Borgmester- og Byfogedkontoret i Viborg, $^{1}/_5$ 1853— $^{11}/_4$ 1857 Fuldmægtig paa Borgmester- og Byfogedkontoret i Roskilde, $^{11}/_4$ 1857—Jan. 1858 konstitueret Byfoged og Borgmester i Roskilde, Januar 1858—August 1863 Fuldmægtig paa Sjællands Stiftamtskontor; ved kongeligt Reskript af $^{6}/_6$ 1861 Medlem af Administrationen for Jægerspris, $^{2}/_{11}$ 1861 virkelig Cancelliraad, $^{7}/_8$ 1863 Sekretær i Ordeuskapitlet, $^{10}/_5$ 1867 tillige Chef for Kapitlets Kontor, $^{28}/_7$ 69 Ridder af Dannebrog, $^{28}/_{10}$ 1872 virkelig Justitsraad, $^{22}/_1$ 1876 virkelig Etatsraad, $^{1}/_8$ 1883 Dannebrogsmænd, $^{4}/_2$ 1886 Kommandør af Dannebrog af 2den Grad, $^{15}/_{11}$ 1888 Kommandør af Dannebrog af 1ste Grad.

D3 -5., C10.

- Nr. 108. D1. Adopteret: **Agnes Johanne Aastrup**, f. $27/5$ 1870 i København.
- Nr. 109. C11. **Frederik Cyrillus Foss**, født $15/6$ 1835 i Skelskør. Exam. juris., $22/6$ 1860 den theoretiske Prøve (ej ubekvem), $1/2$, $5/2$ 1861 den praktiske (temmelig vel), en Tid Landmand, ejede Langbjerggaard ved Roskilde. Lever nu som Partikulier i Gentofte.
 Giftede d. $20/5$ 1862 i Roskilde **Marianne Andersen**, f. $15/2$ 1833 i Egholms Mølle. Datter af Møller Poul Andersen, f. $12/11$ 1763, † $20/7$ 1848. og Hustru Bodil Knudsen, f. $2/1$ 1800, † $1/1$ 1868 i Roskilde.
- Nr. 110. B4. **Ole Stampe Foss**, f. 1789 paa Nebollegaard, Nr. Kirkeby Sogn paa Falster, $15/1$ 1812 Exam. juris. (bekvem, vel), begav sig ca. 1814 til St. Croix, hvor han en Tid var Fuldmægtig hos Notar. publ. Steen Bille s. St., blev derpaa Overretsprokurator og Plantageejer paa St. Croix, var en Tid ret velhavende, men tabte sin Formue ved Slaveemancipationen og døde i trange Kaar som Toldbetjent paa St. Croix $20/5$ 1865. Giftede $11/12$ 1822 **Lucretia Baronesse Bretton**, Datter af Lucas v. Bretton.
 Børn:
- Nr. 111. C1. **Holger Carl Frederik Foss**, f. $20/2$ 1824, † $28/10$ 78 paa St. Croix, var blind.
- Nr. 112. C2. **Waldemar Foss**, f. $21/9$ 1826 i København, var Planter, † $17/9$ 74. Var gift med **Anna Krause** $15/2$ 51.
 Børn:
- Nr. 113. D1. **Alice Lucretia Foss**, f. $15/1$ 1852, gift med **Herman Georg Moltke Krog**, f. $12/4$ 43 i Lunderskov.
 Børn:
- Nr. 114. E1. **Ida Helene Moltke Krog**, født $30/5$ 76.
- Nr. 115. E2. **Thyra Gertrud Olga Krog**, født $25/1$ 79.

B4., E2.

- Nr. 116. E3. **Henriette Catharine Krog,**
f. $18\frac{1}{2}$ 82.
- Nr. 117. D2. **Valdemar Christian Foss,** f. $\frac{2}{6}$ 53, † ung.
- Nr. 118. D3. **Julia Mary Foss,** f. $11\frac{1}{11}$ 55.
- Nr. 119. D4. **Clara Augusta Foss,** f. $\frac{3}{5}$ 60.
- Nr. 120. C3. **William Laurits v. Bretton Foss,** f. $\frac{3}{11}$ 1828
paa St. Croix, Tvilling, Læge (se Nr. 129).
Gift 1ste Gang $10\frac{1}{8}$ 53 med **Mary Caroline Garrell,** 2 Børn, døde meget unge.
Gift 2den Gang $28\frac{1}{1}$ 62 med **Susan Barsett i Georgia.**

Børn:

- Nr. 121. D1. **Nikolas v. Bretton Foss,** f. $1\frac{1}{12}$ 1862.
- Nr. 122. D2. **Mary Caroline v. Bretton Foss,** f. $12\frac{1}{1}$ 64.
- Nr. 123. D3. **Reighnan Joseph v. Bretton Foss,** f. $15\frac{1}{5}$ 67.
- Nr. 124. D4. **Letan Lesly v. Bretton Foss,** f. $22\frac{1}{6}$ 69.
- Nr. 125. D5. **Lula Lucretia v. Bretton Foss,** f. $15\frac{1}{1}$ 71.
- Nr. 126. D6. **Christian Celsus v. Bretton Foss,** f. $29\frac{1}{2}$ 76.
- Nr. 127. D7. **Eunena Paducah v. Bretton Foss,** f. $29\frac{1}{6}$ 80.
- Nr. 128. D8. **Douglas Rodney v. Bretton Foss,** f. $\frac{3}{6}$ 82.
- Nr. 129. C4. **Christian Joseph v. Bretton Foss,** f. $\frac{3}{11}$ 1828
paa St. Croix, Tvilling, Læge (se Nr. 120). Gift
1ste Gang $\frac{6}{5}$ 1851 med **Elisabeth Larsitter,**
2 Børn, døde unge, og

Børn:

- Nr. 130. D1. **Charles Mordant v. Bretton Foss,** f. $15\frac{1}{2}$
1852.
Gift 2den Gang $11\frac{1}{3}$ 1856 med **Elisa Aldridge,** f. $11\frac{1}{5}$ 1839.
- Nr. 131. D2. **Laura Josephine v. Bretton Foss,** f. $15\frac{1}{11}$
1860 i Florida.
- Nr. 132. D3. **Richard Herbert v. Bretton Foss,** f. $11\frac{1}{12}$
62 paa St. Croix.
- Nr. 133. D4. **James v. Bretton Foss,** f. $1\frac{1}{9}$ 69 i Nord-
Carolina.
- Nr. 134. D5. **Clarinda Campbellina v. Bretton Foss,** f.
 $30\frac{1}{6}$ 71 paa Portorico.
- Nr. 135. D6. **Ameli Lucretia v. Bretton Foss,** f. $15\frac{1}{2}$
73 paa Portorico.

C 4., D 1—6.

- Nr. 136. D 7. **Octima Decima v. Bretton Foss**, f. $\frac{1}{9}$ 75 i Richmond i de forenede Stater.
- Nr. 137. D 8. **Willie Wentthrop v. Bretton Foss**, f. $\frac{5}{8}$ 80 i Richmond.
- Nr. 138. C 5. **Ole Borch Ache Foss**, f. $\frac{25}{12}$ 1830 paa St. Croix, Planter.
- Nr. 139. C 6. **Louis Berkley Foss**, f. $\frac{30}{11}$ 1834 paa St. Croix, Præst, gift med **Nancy**.
Børn:
- Nr. 140. D 1. **John William Foss**, f. $\frac{27}{5}$ 59.
- Nr. 141. D 2. **Benjamin Foss**, f. $\frac{14}{2}$ 61.
- Nr. 142. D 3. **Jerry Foss**, f. $\frac{27}{7}$ 66.
- Nr. 143. D 4. **Simon Foss**, f. $\frac{10}{9}$ 73.
- Nr. 144. D 5. **Nancy Susan Foss**, f. $\frac{26}{7}$ 76.
- Nr. 145. C 7. **Henry Augustus Foss**, f. $\frac{11}{12}$ 1836 paa St. Croix, Sofarende, Skæbne ubekendt.
- Nr. 146. C 8. **Charles Mordant Foss**, f. $\frac{7}{1}$ 1889 paa St. Croix, ugift, † $\frac{3}{10}$ 1879.
- Nr. 147. C 9. **Theodor Richard Foss**, f. $\frac{1}{1}$ 1841 paa St. Croix, † $\frac{28}{3}$ s. A.
- Nr. 148. C 10. **Thekla Augusta v. Bretton Foss**, f. $\frac{25}{5}$ 1842 paa St. Croix, † ugift $\frac{18}{6}$ 1879.
- Nr. 149. C 11. **Udney Maria v. Bretton Foss**, f. $\frac{28}{8}$ 1844 paa St. Croix. Giftedes $\frac{12}{5}$ 1875 med **Johan Ludvig Heidtmann**, f. $\frac{15}{5}$ 1842, † $\frac{15}{8}$ 1876.
- Nr. 150. C 12. **William Alexander Kortright Foss**, født $\frac{12}{12}$ 1846 paa St. Croix, † $\frac{1}{12}$ 1854.
- Nr. 151. B 5. **Mette Marie Foss**, f. paa Nebollegaard $\frac{5}{12}$ 1790, gift $\frac{30}{12}$ 1810 paa Holgershaab med daværende Adjunkt i Nykøbing F. **Johan Michael Christian Betz**, † i Slangstrup $\frac{9}{1}$ 1865 (5 Børn, 9 Børnebørn, 10 Børnebørnsbørn, 3 Børnebørnsbørnebørn; se Stamtavle over Familien Betz).
- Nr. 152. B 6. **Christian Foss**, f i Nørre Alslev $\frac{24}{11}$ 1792. Han var bestemt til at studere og blev, efterat have nydt Undervisning i Hjemmet af Steen Blicher og Fich (se B 3), sat i Nykøbing Latinskole under Rektor Bloch, hvor han gjorde god Frem-

B 5., 6.

gang, men kunde paa ingen Maade komme ud af det med sin Svoger Betz som Lærer. hvorfor han en Dag, vistnok i 1811, savnedes i Skolen. Man fik at vide, at han havde engageret sig hos en Kaperkaptajn som Matros; Faderen, som havde været noget stræng imod ham, og Broderen Laurits toge sig det meget nær. Skæbnen vilde, at Laurits en Dag mødte ham paa Købmagergade i København, ganske klædt som Matros. For ham forklarede han, at han var bleven Kapergast med det Formaal at tjene Penge, for paa egen Haand uden Udgift for Faderen at kunne studere og blive Student; men nu var han meget ærgerlig, fordi Kaperen Intet udrettede, og det ikke var sandsynligt, at der vilde vanke Prisepenge. Med nogen Besvær fik Broderen ham løst fra hans Forpligtelse til Kaperkaptajnen og fik ham anbragt hos Laurits's Svoger, Commerceraad Marstrand, hos hvem han uddannede sig en Del i Mekanik, hvortil han havde et stort medfødt Anlæg. Senere kom han i Forbindelse med Oberst Tscherning (Faderen til den bekendte Politiker), da Bestyrer af Fabriksvæsenet paa Frederiksværk; under Schumachers Ledelse forfærdigede han Espingoler, vandt Frederik VI.s Gunst og ansattes som Assistent ved Raketkorpset paa Frederiksværk, hvor han arbejdede med de smedeoplærte Værnepligtige og forfærdigede navnlig de Brandraketter, som gjorde saa god Tjeneste i Slaget ved Isted. Efter Frederik VI.s Død begav han sig til Udlandet og tjente i Preussen, Rusland og Belgien mange Penge og vandt Ordener ved sine Opfindelser paa Feltskytsets Omraade. Her hjemme var han bleven Hofmekanikus, ²⁵/₁ 1837 Ridder af Dannebrog, ⁹/₅ s. A. Ridder af den preussiske røde Ørns Orden, ⁸/₁₁ s. A. Overkrigskommissær, ¹⁷/₆ 1838 Ridder af den russiske Stanislaus Orden. ²/₆ 1840 Ridder af den belgiske Leopoldsorden, ²⁵/₁₁ 1867 Dannebrogsmænd, ²/₅ 1868 Generalkrigskommissær, † ugift ²⁵/₁₂ 1881 i Helsingør, hvor han de sidste Aar havde opslaaet sin Bopæl og hyppig parlerede Fransk med

B 6.

Badegæsterne ved Marienlyst og gjorde sin Opvartning hos Prinsesse Augusta. Christian Foss var vel nok den af Slægten, som i højeste Grad besad det koleriske Temperament, der undertiden gav sig stærkt Udslag, men han var en dygtig, udpræget Personlighed, en nobel Karakter, hjalp gerne, hvor han kunde, navnlig sin Søster Mette Marie i sin ulykkelige Stilling efter Skilsmissen. Han var kun lidet skikket til at underordne sig, og der fortælles, at Chr. VIII. en Gang, da Foss søgte et civilt Embede, skal have sagt til ham: »De kan jo ikke forliges med nogen Autoriteter.«

- Nr. 153. A. **Holger Foss** blev 2den Gang gift $11/11$ 1801 i Nr. Alslov Kirke med **Frederikke Johanne** (eller **Juliane**) **Christiane Budtz**, f. $15/11$ 1773, † $11/1$ 1830 i Nykobing F., Datter af Michel Budtz. Birkedommer paa Frisenvold, og Hustru **Johanne Dorteia Wedege**. Børnene af dette Ægteskab vare:
- Nr. 154. B7. **Anna Dorothea Foss**, f. $11/1$ 1803, † ?, giftede $15/6$ 1848 i Vartov Kirke **Mekanikus Hans Olsen**, f. $2/10$ 1824 i Kongsberg, Son af Bygmester s. St. Ole Herbjørnsen Berg og Ingeborg Andersdatter. H. Olsen blev straks efter sit Giftermaal Ejer af Trolle Brug ved Trondhjem.
- Nr. 155. B8. **Hausine Cathrine Foss**, f. $2/8$ 1804, ugift, † ?.
- Nr. 156. B9. **Johan August Foss**, f. $12/5$ 1808, var kun 9 Aar gammel, da Faderen døde, og blev da optaget i Huset hos Halvbroderen **Laurits** i Nakskov, hvor han blev sat i Latinskolen, men da han manglede Lyst til Studeringer, hvorimod hans Hu stod til Soen, gik han med en Vestfarer til St. Croix, hvorfra han tog Hyre med forskellige Skibe og besøgte omsider Broderen i Skelskør — hvortil han nu var befordret —

som helbefaren Matros. Efter hans Raad og med nogen Understøttelse af ham tog han Styrmands-eksamen i København og afgik derefter atter til St. Croix og gjorde flere Rejser som Styrmand, men da han var mæt af Soen, blev han paa St. Croix Plantageforpagter og senere Ejer af nogle Lejeboliger. Han blev efterhaanden gift med to Søstre Møller, der vare Mulatter og hvoraf den ene hed Elise. I Halvtredserne gæstede han København og Trondhjem, medbringende en Son, som blev anbragt hos Svogeren, Olsen i Trolle Brug, men senere udvandrede til Amerika. Foss var den Gang meget nedslaaet over de Tab, han havde lidt ved Slaveopstanden og den derpaa følgende Frigivelse af Slaverne. Ved hans Tilbagekomst til St. Croix var Konen død, og han endte sit Liv ^{15/3} 1861 paa en sørgelig Maade.

Børn:

- Nr. 157. C1 Carl Foss, f. ?, blev Fotograf i Aurora i Nord Amerika, gift med en Trønderinde.

Bogstavordnet Navnefortegnelse

over

de i Familien Foss indgifte

Mænd:	Reg.-Nr.	Hustruer:	Reg.-Nr.
Astrup, Jens Peter . . .	107	Arensberg, Anna Peders-	
Betz, Johan Michael Chri-		datter	33
stian	151	Andersen, Mariane	109
Cold, Christian Magdalus	90	Aldridge, Elisa	130
Cold, Carl Albrecht . . .	95	Bøving, Amalie	42
Christiani, Carl Emil An-		v. Bretton, Lueretia . . .	110
ton	49	Budtz, Frederikke Jo-	
Gad, Jakob Marius Elieser	85	hanne Christine	153
Hansen, Carl August . .	66	Barsett, Susan	120
Hejdtmann, Johan Ludvig	149	Calmer, Ane Martine . .	35
Krog, Georg Moltke . . .	113	Cold, Thekla Elise	77
Langgaard, Siegfried Vik-		Garell, Mary Caroline . .	120
tor	48	Hundevad, Anna	31
Olsen, Hans	153	Hornung, Vilhelmine Con-	
Smith, Conrad Arends		radine	40
Colding	100	Krause, Anna	112
		Kornerup, Anny Kathinka	75
		Lerche, Aminta Birgitte	
		Amalie	44
		Larsitter, Elisabeth . . .	129
		Møller	156
		Nancy	139
		Rosen, Mette	34
		Smith, Frederikke Agnete	38
		Sommer, Ane Kirstine	
		Nielsdatter	32
		En Trønderinde	157

